

1946 yılı Temmuz ayında Esat Adil Müstecabi, *Gerçek* adlı günlük bir gazete çıkarıyordu. Ben, bu gazetenin sekreteri ve köşeyazarıydım. *Gerçek* yirmibeş sayı çıkabilirdi. Bigün, akşam gazeteyi hazırlarken, Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubesi'nden basın yayın işlerine bakan Polis Hüseyin yönetimevine geldi. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın gazeteyi kapatmış olduğunu bildirdi. Kendisinden yazılı emir istedik, yarım saat sonra da yazılı emri getirdi. Bu emirde kapatma nedeni bildirilmiyor, yalnızca Sıkıyönetim Komutanlığınca kapatılmasına gerek görüldüğü yazıyordu. *Gerçek* kapandıktan sonra işsiz kaldım. Gazetelerde düzeltmenlik için bile yaptığım başvurular geri çevirildi. O zaman üyesi olduğum Türkiye Sosyalist Partisi'nde parti işlerinde çalışıyordum. Geçimimi sağlar herhangi bir işim yoktu. Parti de para sıkıntısı çekmekteydi. Esat Adil'e haftalık bir gülmece gazetesi çıkarmayı önerdim. Deneyimlerime göre çıkaracağım gazetenin üçbin satması olasıydı. Bu gazete için de yediyüz lira gerekiyordu. Böyle bir gazete ayda üçyüz lira kâr bırakacaktı. Esat Adil'le uyuştuk.

Parti bu parayı sağlayacak, ben emeğime karşılık ayda yüz lira alacaktım. Kârın kalanı da partiye kalacaktı.

Parti üyeleri, olanakları kadar beşer onar lira vererek gazetenin sermayesine ortak olacaklardı. Anlatılmayacak biçimde sıkıntı içinde olduğumdan, paraları toplama işini partinin muhasebecisi Alaaddin Hakgüder'e bıraktım. Bu iş iki ay kadar sürdü. Partili arkadaşlar zaten az geliri işçiler olduklarından, bu iki ayda ancak 260 lira toplanabilmişti.

Gazeteye, halk kitlesi tarafından benimsenmiş ve tutulmuş bir ad vermek gerekiyordu. *Gerçek* gazetesinde yazdığım köşeyazılarından birinin başlığı *Markopaşa'ya Şikayet*'ti. İşte bu köşeyazısının adından yola çıkarak Markopaşa adını önerdim. Gerek partiden istifa edişim gerek yediyüz liranın bir araya getirilemeyeşi yüzünden *Markopaşa*'yı çıkaramadım.

Sabahattin Ali bir gülmece gazetesi çıkaracağımı duymuş. O sıralarda Sabahattin, Devlet Konservatuarı'ndaki hocalığından çıkarılmış, vekalet emrine alınmış bulunuyordu. Ankara'dan geldiği bir sıra beni buldu, "Markopaşa'yı birlikte çıkaralım, ben sermayesini veririm," dedi. Önerisini hoşnutlukla karşıladım. Yeniden konuşmak üzere ayrıldık. Beyoğlu Balık Pazarı, Cumhuriyet Lokantası'nda buluştuk. Bu konuşmamızda Sabahattin bana karşı çok dostça ve insanca davrandı. Gazetenin sermayesi olarak bin lira verecekti. Bana şöyle dedi:

– Senin parasal durumun benimkinden çok bozuk. Eğer gazete ayda yüzelli liradan az kâr getirirse, bu para tamamen senin olsun, yüzelliden fazlasına ortağız...

İkinci konuşmamızı Tepebaşı'nda, Cumhuriyet Gazinosu'nda yaptık. Sabahattin gazetenin sahibi olacak, ben de yazıişleri yönetmeni olacaktım. Başyazıları Sabahattin yazacak, gazetenin öbür yönetim ve yazıişleri benim üzerimde kalacaktı. Sabahattin benim fazla heyecanlı olduğumu söyleyerek, yazdığım yazıları gözden geçirmemi istiyordu. Kendisini haklı buldum ve razı oldum. Buna karşılık, ben de onun başyazılarından seçtiklerimi gazeteye koyacaktım.

Üçüncü buluşmamızda gazetenin imtiyazını almak için beyanname aldık. Babiâli yokuşundan

çıkarken Sabahattin Ali'ye,

– Senin sahip, benim de yayın yönetmeni olmam doğru değil, sahip ve yayın yönetmenliğinin bir kişide bulunması daha doğru olur, dedim.

Sabahattin, hem sahip hem de yayın yönetmeni kendisinin olmasını istedi. Sabahattin o gün bana bin lira verdi.

Aramızda hiçbir sözleşme yoktu. Sonuna değin de böyle bişeye gerek görmedik. Ne o bana hesap ve yönetime değgin tek bişey sordu ne ben onun ne kadar para çektiğini hesapladım.

Sabahattin'den aldığım bin lira üzerimde taşınması pek zor bir sorumluluk gibiydi. Onun bana güveni, bu parayı ziyan edeceğim korkusunu büsbütün artırıyordu. Vilayet karşısındaki İzzettin Hanı'nda yönetimevi olarak bir oda tuttum. En ekonomik yoldan bir de afiş yaptırdım.

Üçbin satacağımızı hesaplayarak altıbin gazete bastık. Fazla para harcamamak için, hamallık parasından bile kısmak amacıyla kâğıtları ve basılmış gazeteleri gece karanlığında kendim basımevinden yönetimevine taşıdım.

Markopaşa'ya karikatür gerekiyordu. Çok eski arkadaşım olan Faris Erkman'a rica ettim. Faris "yaparım" dedi, ancak çok iş olduğunu, o sırada bir harita üzerinde geçici olarak ve

çokaz parayla çalışan Mustafa Uykusuz'un çalışmasının daha doğru olacağını söyleyerek Uykusuz'u önerdi.

Uykusuz'u *Gün* dergisinde çıkan iki-üç karikatüründen tanırdım. Akhisarlı tütün işçisi bu halk çocuğunun sanat yeteneği bu bikaç karikatüründe belli olmuştu. Kendisinden daha da büyük gelişmeler beklenebilirdi.

İşte böylece Uykusuz da Markopaşa ailesine katıldı. İlk zamanlar başka karikatürler de alıyorduk, sonraları Uykusuz büyük bir ilerleme göstererek hak ettiği değeri kazandı.

Gazete daha basılmadan iki gün önce, gazete bayilerinden Fazıl'a gittim. *Markopaşa*'nın dağıtma işini kendisine önerdim, kabul etti. Gazete basılıp yönetimine gelmişti. Katlanması gerekiyordu. Hiçbir çıkar beklemeden büyük iyilik ve yardımlarını gördüğüm Haluk Yetiş benimleydi. Birlikte gazete kırdık. Gece saat 1'den sonra Haluk evine gitti. Sabahın dörtbuçuğuna dek gazeteleri ellişer ellişer paketledim. İki bin Anadolu'ya ayırıp dörtbin tanesini omzuma aldım, bayi Fazıl'ın dükkanına götürdüm. Fazıl gazetelere şöyle bir bakıp,

– Kusura bakma, ben bu gazeteyi dağıtmayacağım, dedi.

Nedenini söylemiyordu. Fazıl ricalarıma kulak bile asmıyor, o saatlerde pek fazla meşgul olan her bayi gibi öbür gazeteleri dağıtmakla uğraşıyordu.

Markopaşa'nın o gün çıkacağı afişlerle duyurulmuştu. Ve hepsinden beteri de, Sabahattin'in bin lirası, altıbin tane işe yaramaz iade kâğıdı haline gelmişti. Bunları kiloya versek elli lira bile tutmazdı. Fazıl'ın dükkanının kapısında beynimden vurulmuşa döndüm. Gazeteleri yeniden kucaklayıp başka bir bayiye götürdüm. O da bu gazeteleri satamayacağını, kendisine boşuna yük olacağını söyledi, almadı. Dört bayiye daha gittim. Onlar da “satılmaz” yada “geç kaldı, dağılmaz” diye geri çevirdiler. Gazeteleri yönetimine geri getirdim, başına oturup düşünmeye başladım. Sabahattin, bana güvenerek bin lira vermiş, işte ben de o parayı bu hale getirmiştik. Saat onda Sabahattin otomobille geldi. Hiçbir gazeteci ve tütüncüde *Markopaşa*'yı arayıp bulamayınca “Niyi dağıtmadın?” diye sordu. Haklı olarak pekçok öfkeleni. Ben her suçlu insan gibi alttan aldım.

– Merak etme, biraz burda otur, şimdi satarım, dedim.

Birdenbire o anda aklıma bir düşünce gelmişti. Kolumun altına ikibin gazeteyi alıp sokağa çıktım. *Markopaşa*'yı kendim satacaktım. Ancak bütün çabama karşın “*Markopaşa*” diye bağırırmaya utandım. Eminönü meydanına gelince gözümü kapayıp “*Markopaşa*” diye avazım çıktığıncaya bağırırmaya başladım. Gazete adeta kapışılıyordu. Köprüde, partiden tanıdığım işçi arkadaşlarla karşılaştım, beni ayıplıyorlar gibi geldi. Beyoğlu'na doğru çıktım, her gazeteci, tütüncü dükkanına beşer onar bırakıyordum. Bir bölümü, “Satılmaz, sekiz sayfalık gazeteler bile satılmıyor” diye almak istemiyordu. Onlara rica ediyordum:

– Zararı yok, siz alın şöyle bir asiverin, diyordum, satılmazsa istemem...

Taksim'e geldiğimde, dükkanlara bıraka bıraka, biyandan sata sata, ikibine yakın gazeteyi bitirdim. Yönetimine dönüp ikibin gazete daha aldım. Bunları da Beyazıt, Fatih, Edirnekapı taraflarına dağıttım. Böylece dörtbin gazeteyi bütün İstanbul'a dağıttım, ikibin gazeteyi de taşraya yolladım.

Gazetenin çıktığından iki gün sonra hiçbir gazetecide *Markopaşa* kalmamıştı, hepsi satılmıştı. Taşradan, il ve ilçelerden, “100 daha gönderin”, “200 daha gönderin” diye mektup ve telgraflar yağıyordu.

Satış durumuna göre, ikinci sayıyı 15 bin basacaktım. Ancak Sabahattin Ali, “Satılmaz, elimizde kalır” diye ısrar etti, 10 bin bastık.

İkinci sayının başarısı daha da büyük oldu. Üçüncüyü 15 bin, dördüncü sayıyı 25 bin bastık... Bundan sonra her hafta arttırarak baskıyı 80 bine, satışı da 60-70 bine kadar çıkarttık ki, o sıralarda en çok satış yapan gazetenin tirajı 50 bini geçmiyordu.

Markopaşa'daki başarımızın birçok nedenleri arasında en önemlileri şunlardır:

- 1 – *Markopaşa*, o zamana değin bilinmeyen bir gülmece ve taşlama yeniliği getirmiştir.
- 2 – O zaman ve daha önce çıkan gülmece gazetelerinin bütün amacı – çok öncekiler arasında istisnaları vardır – hoşça zaman geçirtmektir. *Markopaşa*'ysa, halk hizmetinde, halk dertlerini belirtmek ve halka yararlı olmak için gülmeceyi bir araç olarak kullanırdı.
- 3 – *Markopaşa*'nın kullandığı dil, halkın dilinin ta kendisiydi.
- 4 – *Markopaşa*'nın çıkış zamanı, siyasi olayların en civcivli zamanına raslamıştı.
- 5 – O dönemde muhalefet şimdiki kadar sertleşmemişti. *Markopaşa*, putlaştırılmış

olanları en çirkin yerlerinden halka göstermiş, en yürekli eleştirileri yapmıştır.

6 – Gazetede çalışan arkadaşlar arasında uyumlu bir çalışma birliği kurulabilmiştir.

Gazeteyi Tan Matbaası'nda bastırıyorduk. Dördüncü sayı baskı makinasına verildi, ancak makinadan çıkardılar, basmadılar. Halil Lütfi'ye hem Sabahattin hem de ben çok rica ettik ama kabul ettiremedik. Tan Matbaası'nın bilinen biçimde yıktırılmasından sonra, Halil Lütfi'nin haklı olarak gözü korkmuştu. Bu korkusunun bir nedeni de gazetelerde *Markopaşa*'ya yapılan saldırılardı. Hüseyin Cahit, başyazısında ilk hücum işaretini vermişti. Arkadan öbürleri saldırmaya başladı.

Umarsız, makinadan sayfaları aldım. Bütün basımevlerini dolaştım, hemen çoğu işsiz olmalarına karşın *Markopaşa*'yı basmak istemiyorlardı.

Tan Matbaası'nın yıktırılışı hepsinin gözünü korkutmuştu. Afişlerimiz yırttırılmıştı. Biçok kentte aleyhimize mitingler yaptırılıyor, resimleri gazetelere konuyordu.

Sonradan öğrendik ki polis de basımevlerine gazetemizin basılmaması için tembihte bulunmuş. Zaman da geçiyordu, gazeteyi basamayacaktık.

En sonunda kendisini önceden tanıdığım Nâzım Berksoy, basımevinde basmaya razı oldu.

Gazeteye her gün iki üç korkutma mektubu geliyordu. Hatta telgraflar geliyordu. İçlerinde sehpa, tabanca, bıçak resimleri olan bu mektuplarda [bizi] öldürüleceklerinden, asıp biçeceklerinden söz ediyorlardı.

15 Aralık 1946 günü basımevine bikaç arkadaş geldi. Ertesi günü aleyhimize miting yapacaklarını, yönetimevini kırıp geçireceklerini haber verdiler. Bunlar olmayan şeyler değildi. Emniyet Müdürlüğü'ne ve valiye önlem almaları için durumu bildiren bir dilekçe verdik.

Arkadaşlar yönetimevinde bulunmanın doğru olmayacağını söylüyorlardı. Ancak gazetenin zamanında çıkması için de yönetimevinden ayrılmamıza olanak yoktu.

15 Aralık 1946 akşamı yine arkadaşlar evlerine gitmişlerdi. Ben yönetimevinde, basımevine gelen gazeteleri kırıp sayıyordum. Ertesi sabah miting yapacaklarını haber aldığım için, işimi bitirip erkenden gitmek istiyordum. Ama o sayıda gazete 25 bine yükselmiş olduğu için kırıp sayması kolay kolay bitmiyordu. Bir gece öncesinden de uykusuzdum. Gazeteleri sayarken başım düşüyor, uyuyakalıyordum. Uyumamak için su içiyor, yüzümü yıkıyor, yine işimi sürdürüyordum.

Saat 4,30 olmuştu. Yani 16 Aralık 1946 günü, sabahın saat 4,30'u. Nerdeyse bayi gelip gazeteleri alacaktı.

Sokakta bir gürültü oldu. Koşuşma sesleri geldi. Pencereden baktım. Daha gün ışımamıştı. Lüks lambasının ışığında, yirmiotuz adamın han kapısına doğru koşuştuklarını gördüm. Ve o anda şöyle düşündüm: Herhalde mitingi çok erken saatte yapıyorlardı ki gazete hiç piyasaya çıkmasın. Koca handa, en üst katta *Associated Press* ajansının adamı, han kapıcısı, bir de ben vardım. İlk işim, gazeteleri yırttırmamak, korumak için gazeteleri oraya buraya saklamak oldu. O sırada hanın kapısı gümbür gümbür vurulmaya başladı. Ben bu gelenleri, Tan Matbaası'na yaptıkları gibi, kırıp yıkmaya geliyorlar sanmıştım. Gelenlere "Buyrun, oturun iki dakika, beni dinleyin" diye ricada bulunacak, ondan sonra *Markopaşa*'nın amacını, halka hizmet arzusunu, görüşlerimiz ayrı da olsa ülkeye ve halka hizmetten başka bir amacımız olmadığını, halk ve vatanseverliğin tekele alınmasının doğru olmayacağını tüm içtenliğimle anlatmaya çalışacaktım. Elbet bunlar da insandı, beni dinleyecekler, kandırılmış olduklarını anlayacaklardı...

Hanın kapısı açılmıştı. Gürültüyle yukarı çıktılar. Gelenler arasında yaşlı başlı adamlar da vardı. İlk anda "Bu kez profesörleri geldi galiba!" diye düşündüm. Hana girenlerin herbiri bir odaya dağıldı. Üç kişi de bizim odaya girdi. İçlerinden biri,

– Kimsin? diye sordu.

O denli kılıksızdım, sakallı, bitik ve perişandım ki "Gazetenin yazarıyım" demeye utandım. Meğer onlar beni tanıyorlarmış.

– Soyun! dediler.

Soyundum. Her tarafımı aradılar. Üstümden çıkan defter, not ve kâğıtları bir paket yaptılar. Başları olduğunu sandığım biri,

– Bunu alıp evine götürün, evini arayın! dedi.

Bu gelenlerin polis olduklarını o zaman anladım. Aynı hanın içinde parti ve

sendikaların da odaları varmış. Ben o zamana kadar bilmiyordum. Öbür polisler o odalara dağılmışlardı.

Evimi aradılar. Bu, evimin ilk aranışıydı. Yatakların, şiltelerin içine kadar her tarafı aradılar.

– Aradığınız neyse ben vereyim, zahmet etmeyin, dedim ama ne aradıklarını söylemiyorlardı. Yine not, defter ve kitaplarımı bir çuvala koydular. Bir de zabıt tuttular. Karıma ve bana imzalattılar.

Karım ve çocuklarım şaşırılmışlardı. Giderken memura sordum:

– Ne zaman döneceğiz, nereye gidiyoruz?

– Akşama dönersiniz sanırım, dedi.

O gün bayiiyle hesaplaşıp para alacaktım. Ne evde ne de bende para vardı. Cebimdeki bikaç kuruş bozuk parayı masaya koydum,

– Merak etmeyin, akşama gelirim! diye evden ayrıldım.

Yine arabayla hana geldik. Sabahattin Ali'ye, “Beni götürüyorlar, evde hiç para yok, para gönder!” diye han kapıcısına not bıraktım. Önce bu kartı yazıp bırakmama izin veren polisler sonradan bu kartı da almışlar. Herhalde ne yazacağımı merak etmişler.

O güne dek daha Emniyet Müdürlüğü'nün nerde olduğunu bile bilmiyordum.

Emniyet Müdürlüğüne iki sivil polisle birlikte girdik. İkinci katta bir odaya girdik. Bu odada on kadar memur, masaya yığılmış evrak ve kitaplar üstünde harıl harıl çalışıyordu. Bu odadan ikinci geniş bir odaya geçtik. Karşımda iki adam vardı. Biri deri ceketli, iriyarı, kabak kafalı, ablak suratlı, arkasındaki şişkinlikten kıç cebinde tabanca olduğu anlaşılıyor. Ayakta ve bir ayağı sandalyenin üstündeydi.

Sonradan öğrendim ki, bu İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir'miş!

Öbürü kısa boylu, şaşı gözlü biri. O da yardımcısı Kemal Aygün'müş, ki hâlâ bu görevdedir.

Ahmet Demir, odasına girer girmez,

– Sen misin Aziz Nesin? diye sordu.

Genellikle tanımayanlar beni iriyarı sanarlar da sonra ufaktefek olduğumu görünce şaşırırlar... Ahmet Demir de onun için böyle soruyor sandım! Açık bulunan ceketimin önünü ilikleyerek Ahmet Demir'e yaklaştım ve

– Evet, benim! dedim.

Söz ağzımdan çıkar çıkmaz yüzümde müthiş bir şamar şakladı. Ne olduğumu, neye uğradığımı şaşırdım. Bu tokadın arkasından Ahmet Demir,

– Ulan it, sen misin o, vatani satacak olan! diye bağırdı.

Ne oluyorduk, ne satıyorduk, kime satıyorduk? Senin “vatan” dediğin pırasa değil ki ona buna satasın! Ben bu şaşkınlıkla kimbilir suratlarına nasıl bakmışım bilmiyorum. Yine bağırdı:

– Ulan, ne bakıyorsun muavin beyin suratına!

Ondan sonra sille, tokat, tekme girişti. Demek ki ben Emniyet Müdürlüğüne gelmişim ve bu zat da Emniyet Müdürü (!) idi...

Kolu mu yoruldu, sakinleşti mi bilmiyorum, yaşamımda duymadığım küfürleri de savurduktan sonra,

– Götürün! diye bağırdı.

Getiren iki memur beni aldı. Oda kapısından çıkınca başka iki memur da önüme arkama geldiler. Sanki oradan kaçacakmışım yada kaçabilmişim gibi, dirseklerimden tutup en üst kata, Birinci Şube'ye çıkardılar. Bitakım kapı ve koridorlardan geçtik. Beni birbirlerine teslim ettiler. Yüzüme öyle bakıyorlardı ki kendi kendimden korkmaya başladım. Üstümü bikez daha aradılar. Sonra tuhaf biyere geldik. Kümes kapısı gibi bir kapıyı açıp beni içeri ittiler. Üstüme kapı kapandı. Burası kapkaranlık biyeydi. Hiçbişey görmüyordum. Elimle etrafı yokladım. İki adım kadar eni, üç adım kadar da boyu... Yerde topak topak bişeyler vardı. Elimle yokladım. Islak, sert bişey... Sonradan kapı bir aralık açılınca anladım, maden kömürüymüş. Uykusuzdum, açtım ve yorgundum. Kömürlerin üzerine oturup düşünmeye başladım.

Neden oluyordu bütün bunlar? Böyle bir muameleyle karşılaşılacak, suç diye bişey yapmamıştım. Uyumaya çalıştım, uyuyamadım.

Bu konuyu daha fazla uzatmayalım. Tam onyededi gün, bu ve daha ağır koşullar altında kaldım. Altı gün ne ekmek ne su verdiler. Bizzat Ahmet Demir geceyarılarına dek, kimileyin

geceyarısından sonra tehdit ederek sorular sordu. Önündeki dosyadaki kağıtlara bakıp bakıp soruyordu. Bitakım isimler soruyordu, hiçbirini tanıımıyordum. Zaten bende isim belleği azdır. Bu isimleri düşünüyor, acaba şunun ismi miydi bunun ismi miydi, diye düşünüyor, bitürlü bulamıyordum. Yanlış birisini söyleyip onu da bu ne olduğunu bilmediğim belaya sokmaktan korkuyordum. Sonra üsteleyerek, Üsküdar'da bir kahvede konferans verdiğimi söylüyorlardı. Bir paket kaçırdığımı yeri ve saatıyla söylüyorlardı ki bütün bunlar tamamen uydurma, aslı astarı olmayan düzme şeylerdi. Ben "bilmiyorum" dedikçe tehditleri artıyordu. Onyediy gün sonra salıverdiler. Bugün bile niçin tuttıklarını bilmiyorum, sanırım onlar da bilmiyor...

O tarihten sonra iflah olmadım. Sürekli takip, baskı, şiddet, mahkeme, hapis, sürgün...

Bu anlattığım ünlü 16 Aralık tevkifatıdır ki, 200 kişi kadardık. Benim hemen arkamdan Sabahattin Ali'yi tutmuşlar, benden birkaç gün önce salıvermişlerdi.

Ordan saç sakal birbirine karışmış çıktım. Herkes bana bakıyordu. Hemen bir arabaya atlayıp yönetimevine geldim. Bütün arkadaşlar oradaydı, kucaklaştım. O anda bütün acılar unutuldu. Hemen gazeteyi çıkarmalıydık. Arkadaşlara yapılacak işleri anlattım. Yanıma para aldım. Aynı arabayla eve gittim. Evde ancak bir saat kadar oturdum oturmadım, yönetimevine dönüp yazıları yazmaya başladım.

O günden sonra Ahmet Demir gazetemizin başlıca konusu oldu. Ahmet Demir bireysel olarak bana karşı kötü hareket ettiği için değil. Onun başkalarına yaptıklarının yanında, bana yaptıkları solda sıfır kalır. Ahmet Demir'i mahkemeye verdim. Bu olayın üstünden tam üç yıl geçti. Bu zaman içinde belki on kez evimi aradılar, yedi-sekiz kez tutukladılar, ondan fazla mahkemeye verdiler, üç kez mahkûm ettiler, hâlâ Ahmet Demir'le adalet huzurunda hesaplaşacağım. İnşallah...

Markopaşa'yı bastırabilmek için ne sıkıntılar çektiğimiz anlatmakla biter gibi değildir. Herkes gazetenin en önemli işinin yazı yazmak olduğunu sanır. Oysa yazı yazmak haftanın ancak bir gününü aldığı halde, işler haftanın öbür günlerine zor sığıyordu. En önce basımevi bulmak çok zordu. Örneğin, Nâzım Berksoy büyük bir iyilik yaparak gazeteyi basıyordu ama normal baskı fiyatından iki katı parayı, hatta daha fazlasını alıyordu. Üstelik parayı peşin almadan iş görmüyordu. Bunca para verildiğine göre, gazete hiç olmazsa iyi ve zamanında çıksa... Ne mümkün!

Nazım Berksoy bu parayı basımevinin yıkılıp kırılması riskine girdiği için istiyordu. Bir de üstelik kendisine rica minnet yapıyorduk. Yani bize Nazım dostluk, arkadaşlık yapıyordu.

Gazetemizi bastırabildiğimiz öbür basımevleri daha kötüydü. Örneğin 40 bin gazete basılması için 40 top kağıt verirsin, ertesini gün bakarsın, 20 top kağıt ortada yok. Kaç kez böyle oldu. Hem kağıtlar kaybolur hem de kaybolan kağıtlar için baskı parasını önceden verdikleri için, ayrıca baskı parası da almış olurlardı.

Matbaacıya hesap sormaya gelmez, basmayiverir. Zaten günde iki-üç kez kapısına polis gelip gidip 'Bu gazeteyi basmasan senin için iyi olur' gibilerinden sözümona 'dostça' uyarılarda bulunur. Bizim gazeteyi -fazla para verdiğimiz için- işi olmayan, kötü basımevleri basıyordu. Tüm çabalarım karşı çıkan gazeteler berbattı, çamur gibiydi. Hatta çoğu okunmuyordu bile. Buna karşılık, halkın sorununa öylesine yanıt veriyordu ki, yine satılıyor, yine kapışılıyordu.

Elinde eski gazete koleksiyonu bulunanlar dikkat ederlerse, ender olarak iyi düzenlenmiş sayfalar bulurlar. Çünkü oturup şöyle dört başı mamur bir sayfa düzenlemeye zaman ve olanak bulamıyorduk. Dizgicinin, makinistin, dağıtımcının başından ayrılmama olanak yoktu. Ayrıldığım anda ya kağıtlar çalınır ya harfler ezilir, yani bir bela gelirdi. Düzeltileri de aynı zorluklarla yapabildiğim için gazetelerde düzeltilmemiş çok yanlış oluyordu.

Bazen geceyarısı makinistin damarı tutar, makineyi bırakır, gidiverir. O zaman bir makinist çırağına, bir kağıt vericiye türlü diller döküp rica etmek gerekirdi. Bununla da iş bitmez, onlara da açıktan para verirdik. İşin zorlukla yapıldığını bildikleri için çoğu rakı, şarap isterdi. İçmese işi yapmaz yada geç, kötü yapar. İçse, bu kez sarhoşluktan işi rezil eder veya sızar.

Basımevinin birinde eroinci bir makinist vardı. Eroini çeker çeker, uyuya uyuya, başı sallana sallana kağıt verir, doğal olarak ya gazete bozuk çıkar ya yüzde yirmi fire verirdi. Bir gece geç vakit eroini birmiş, müthiş bir kriz geldi. İş yapamıyordu. Bana anlattığı yere gidip ona eroin getirmek zorunda kaldım. Yakalansam bu kez eroincilikten hapse girecektim.

Bir gece baskı makinesinin başına kağıt verici olarak bir çocuk bırakılmıştı. Makine zaten bozuk, çocuk bişey bilmez. Makinenin ipleri kopar, takamaz. Ben uğraşırım, bilmediğim iş, beceremem. Tam ipleri bağlarız, bu kez kayış kopar. Kayış dikmek için ip yok, bız yok,

çakmak için çivi yok. Vakit geceyarısını geçmiş. Gazete zamanında yetişmeyecek. Bize böyle kopmuş olan kayışa, biraz şaşkınlıktan biraz umarsızlıktan, pantolon kayışımı ekledim. Elbette olmadı. İnsan işte böyle zamanlarda aciz hissediyor. Bütün enerjini, olanağını ortaya döküp kullanıyorsun, yine de iş yürümüyor. Tekniği alıp, o tekniğe kafamızı ve ilişkilerimizi, örgütlenmemizi uyduramadığımız için makineyi de tekniği de rezil etmişiz. Yalnız bizi bize değil, makineyi de kendimize benzetmişiz. Gıcır gıcır gelen makineyi kurmuşuz. Aradan bir yıl geçmeden, orasından burasından iplerle, paçavralarla bağlayıp Hacı Baba türbesinin parmaklığına çevirmişiz. Neyse, bunlar işin ukalalığı... İşte böyle zamanlarda doğrusu hırsımdan, umarsızlıktan, şu ikidebir duran, bitürlü hızlanmayan, aksayan bozuk makineyi parçalayıp, kırıp ezmek isterdim. Yapamayınca da ağlayacak gibi olurdum.

Yani çektiklerimiz yalnız polisten, sıkıyönetimden, sürgünden, mitinglerden, özel düşmanlıklardan değil, bir de matbaacıydı.

Bütün bu zor durum karşısında en büyük yardımı yapan Haluk Yetiş'ti. O olmasaydı, birçok kere gazeteyi çıkaramazdık. İkinci arkadaş, isminin yazılmasını istemediği için ona X diyelim... X arkadaş, sırasında tulum giyip makinede çıraklık ederek, sırasında gazetenin sekreterliğini yaparak ve çoğunlukla bu emeklerimin tam karşılığını bile almadan çalışmıştır.

Aklımda kaldığına göre *Markopaşa* aleyhine ilk dava Falih Rıfki tarafından açıldı. Bu davayı kaybettik. Sabahattin bin lira tazminat ödemeye mahkûm oldu. Parayı verdi mi vermedi mi bilmiyorum. Bana kalırsa Falih Rıfki'yi bize karşı dava açmaya yönelten asıl neden, dava açtığı yazı değil, daha önce, ilk sayımızda çıkan bir manzumedir. Bu manzumeden bizi mahkemeye veremeyen Falih Rıfki, başka bir yazıdan aleyhimize dava açtı. Her ne olursa olsun, Falih Rıfki uğurlu geldi, ondan sonra davalar sökün etti.

Markopaşa karşıtı yayın ve gösteriler durmaksızın sürüyordu. İki kez gazetenin adı Büyük Millet Meclisi'nde geçti. Bunlardan birinde, Cemil Sait Barlas, kürsüden "*Markopaşa*'nın kökü dışardadır" dedi. Bu sözler bizi son derecede sinirlendirdi. Dokunulmazlığının arkasına gizlenen ve Meclis kürsüsünden söylediği sözlerden sorumlu olmayan Cemil Sait Barlas'ı mahkemeye de veremiyorduk. O zaman Sabahattin Ali,

– Cemil Sait Barlas'ın bütün arkadaşları bakan oldu, o olamadı. Bütün bunları bakan olmak için yapıyor, demişti.

Sonradan gerçekten Barlas da bakan oldu.

Barlas'a karşı duyulan acı duyguyla, *Topunuzun Köküne Kibrit Suyu* başlıklı yazı yazıldı. Gerçekten bu yazıda yalnız Barlas'ı ve onun gibi sakat düşünenleri kastetmiştik. Ama bu yazıdan dolayı açılan davada, yazı, milletvekillerinin 'heyeti umumiyesine şamil' görülerek, Sabahattin Ali galiba üç aya mahkûm edildi.

Aleyhimize o denli kişisel dava ve kamu davası açıldı ki, bunların biçoğu aklımda kalmadı, fazlasına da gerek yok, en önemlilerini yazmayı yeter buluyorum.

ALEYHİMİZE AÇILAN DAVALAR

Istanbul, Ankara ve taşra gazete ve dergileri aleyhimize dolu dizgin hakaretle doluydu. Önce bunlara aldırış etmedik. Fakat işi o kadar azıttılar ki, yaptıkları eleştiri, hiciv değildi. Düpedüz küfür ve iftiraydı. Hele taşra gazete ve dergilerden bir kısmı, utanmadan yabancı ajanı olduğumuzu, yabancılardan para aldığımızı, yabancı emellerine hizmet ettiğimizi söylüyor, hammalları utandıracak şekilde küfür ediyorlardı.

Bütün bu yayınları bir dosya halinde topluyordum. Evimin çeşitli zamanlarda aranmaları sırasında bunlar da gitti, bir daha geriye alamadım.

Genellikle bunlara yanıt veremiyorduk, mahkemeye de veremeyecektik. Fakat aleyhimize açılan davalara bir yanıt olarak bunlardan bir bölümünü mahkemeye vermek üzere, Basın Savcılığına başvurduk. O zaman, Basın Savcısı, şimdi İstanbul Savcı Başyardımcısı olan Hicabi Dinç'ti. Açtığımız davaları reddetti. Bu yazılarda hakaret görmedi.

Bizim yazılarımız bunların yanında zezemle yıkanmıştı. Başka bir ilin savcılığında dava açmak için zamanımız yoktu. Açtığımız davalardan bir bölümü görüldü, hepsi de mahkûm oldular.

BİZİ TAKLİT EDENLER

Gazetenin satışı durmadan yükseliyordu. Bu satış, piyasada gazeteci diye geçinenleri imrendiriyordu. Gazetelerde, hatta günlük gazetelerde, *Markopaşa*'daki yazıları taklit eden yazılar çıkıyordu. Bu ara yine *Markopaşa*'yı taklit eden haftalık gazeteler piyasayı

doldurdu. Bunların içinde, isimleri aklımda kalanlar şunlardır: *Alay, Lalapaşa, Mazete, Bekri Mustafa* ve isimleri aklımda kalmayan birkaç tane daha...

Bütün bunlar bisüre çıkıyor, satışızsızlıktan ölüyordu.

Meşrutiyet döneminde de tıpkı böyle gülmece gazeteleri piyasayı doldurmuştu.

Gazetenin sanırım onuncu sayılarındaydı. Şemsettin Yeşil'in akrabası olan Salih Yeşil ismindeki eski milletvekillerinden birinden gazeteye bir mektup geldi. Bu mektupta İsmail Habib'in *Avrupa Edebiyatı ve Biz* isimli kitabındaki bir noktanın yanlışlığından bahsediyordu. Bu konuyu ilginç buldum. Fakat bu çeşitten gelen mektupları, okuyucu dileklerini incelemeyen, kanıt ve belgeye dayanmadan yayımlamak adetim olmadığı için hemen kitabın iki cildini aldım, o konuyu okudum. Ondan sonra da yayımladım. Laf arasında hemen hatırlatayım ki bu olaydan ikibuçuk sene sonra İngiliz, İran ve Mısır krallarının aleyhime açtığı davada, 7. Asliye Mahkemesi, benim yazım biçemimin belirlenmesi için İsmail Habib'i bilirkişi kurulu arasına seçmişti. Görevi yalnız bu yazıların bana ait olup olmadığını bildirmek olan İsmail Habip, verdiği raporda görevi dışına çıkararak, aslında yazılarımın hiçbir değeri olmayan bayağı şeyler olduğunu da söyleyerek, bir eski anının acısını çıkarmış ve ne derece yansız bir eleştirmen olduğunu da bu yolla göstermiş oldu.

Yeğeni Orhan Müstecabi'yle, hemen kitap rafından aldığım üç-dört kitabı gönderdim. Bu olaydan on gün kadar sonra iki sivil memur gelip beni aldı, Emniyet Müdürlüğüne götürdü. İtiraf edeyim ki orada gördüğün işkence ve hakaretlerden sonra her müdürlüğe gidişimde irkilirim. Bu irkinti bir aslandan, bir kurttan, bir yırtıcı hayvandan korkmaya benzemez, daha çok korkunç bir yılan tiksintisi verir. Bu kez müdürlükte hücreye atmadılar. Zaten hücreler tıklım tıklım doluydu. Gündüzleri koridorlarda tutuluyor, geceleri de memur odalarında, masa üstünde yatıyordum. Üç gün üç gece böyle sorgusuz sualsiz tutuldum. Bu kez de neden alındığımı bilmiyordum. Aslında bir adamın Emniyet Müdürlüğüne alınması için de ciddi bir neden olmasına gerek yoktu. Bunu daha önceleri öğrenmiştik. Sürekli "Ne soracaksınız sorun" diye rica ediyordum. Üçüncü günü yine Emniyet Müdürü Demir Ahmet'in karşısına çıkarıldım. Odasında pek şık giyinmiş iki adam daha vardı. Demir Ahmet,

- Gel bakalım Aziz Bey, dedi.

Onun böyle bir adama bey demesi, sözümona iltifattır. Bu iltifatın nedenine gelince, ilk tutuklanmamdan sonra sürekli olarak Demir Ahmet aleyhinde yaptığım yayımlardı. Onlar beni, diğer bazıları gibi bu haksızlıklara karşı susacak sandılar. Şunu söyleyeyim ki bana yapılanlar öbürlerine yapılanlar yanında hiç kalır. Yine öyle sanırım ki Demir Ahmet bana ilk yaptıklarından pişman olmuştur. Onlar bende çok önemli işlerine yarar sırlar olduğunu sanıyorlardı. İlk yaptıkları baskı da beni büyük bir baskı ve korku altında tutup ağızımdan laf almaktı. Bütün bu basit polis taktiklerini sonradan daha iyi kavradık.

Demir Ahmet "Senin hacılarla hocalarla ne işin var?" diye ilk sorusunu sordu ama ben bişey anlamadım. Usül Kanunu'nun 135. maddesine göre, sanığa soru sorulmadan önce kendisinden şüphe edilen iş herneyse açıkça anlatılır, sorgusunda bile sanığa konuyu iyice aydınlatma olanağı verilir. Fakat bütün bunlar hep kitapta kalır. Belki de hukuktan her nasılsa mezun olan Demir Ahmet, bu ve bunun gibi maddeleri bilmez bile. Hele öbür sorguya çekenlerin bildiğini hiç sanmam. O sıralarda müdürlüğün kapısından yasa girdiğini hiç sanmıyorum.

"Benim hacılarla hocalarla hiçbir ilişkim yok." diye yanıt verdim.

Gazetede "Demir Ahmet el şakasından hoşlanır" diye bir yazı yazmıştım. O yazıyı ima ederek "Asıl el şakasına şimdi başlayacağız, doğru söyle!" dedi. Daha böyle uzun uzun ve hepsi de ipe sapa gelmez sorulardan sonra anladım ki ben Esat Adil'e, İsmail Habib'in *Avrupa Edebiyatı ve Biz* isimli kitabını göndermişim. Kitabı Esat Adil'e vermeden önce kontrol etmişler, içinden Salih Yeşil'in mektubu çıkmış. O müthiş polis zekası, şimdi Salih Yeşil adlı adam, Esat Adil ve benim aramda bağlantı kurmayı düşünmüş. Oysa ben bu mektubu kitabın arasına koyduğumun bile ayırında değildim. Hele Salih Yeşil'i hayatımda görmüş bile değildim. Fakat bitürlü bunları Demir Ahmet'e anlatamadım. Onun yanında oturanlardan ve Ankara'dan bu işi araştırmak için geldiğini sandığım kişi Demir Ahmet'e döndü: "Bunların hepsi tehlikeli işte görüyorsunuz, kızıl irtica, yeşil irtica ile sırt sırta verip çalışıyor." dedi. Ne dersin, ne yanıt verebilirsin? Sanki bu olaydan iki-üç sene sonra tekkeleri, türbeleri biz açacakmışız, İlahiyat Fakültesini biz kuracakmışız, İmam Hatip Okullarını biz canlandıracakmışız ve okullara din derslerini biz sokacakmışız. Zavallı Atatürk, kalkıp da devrimlerini gör, kalk da o devrimleri savunma ödevini kimlere verdiğini gör, kalk da sorgu sual gör, demokrasi gör... Sonunda, önceden bu mektubun gazetede yayımlandığını

kanıtlayarak salıverildim. Ben müdürlükteyken, her salıverilişimde, onlar sürekli yarı kalmış, bidahaki sefere seni nasılsa kısıtırırız gibilerden yüzüme bakarlardı.

Bu sefer de çıktuktan sonra Demir Ahmet aleyhine durmadan yazdım. Ben onu mahkemeye veremiyordum. Hiç olmazsa o beni mahkemeye versin de adalet önünde hesaplaşalım, diyordum. Onun için yazdığım yazılar yenir yutulur gibi değildir, ama hepsini yedi yuttu. Fakat bu iş daha bitmiş değildir.

İLK AMERİKAN YARDIMI VE İLK KURBAN

Türkiye'ye Amerikan yardımı daha yeni yeni söyleniyordu. Amerikan sermayesinin Türkiye'ye girmesi yararlı olarak gösteriliyordu. Bütün gazeteler, Amerikan yardımının ve sermayesinin yanındaydı.

Daha henüz halk Amerikan yardım ve sermayesinin nasıl bir kazık olduğunu anlamamıştı. Bugün artık bu sorun elle tutulur hale gelmiş, halk işin içyüzünü anlamıştır. Yabancı sermaye hakkındaki düşüncemi kısaca açıklamam gerekir ki bundan sonraki olaylar daha açıkça anlaşılın. Benim kuşağım tam Atatürk kuşağıdır. Bu kuşağın belirgin özelliği, ulusal bağımsızlık düşünceleriyle beslenmiş olmasıdır. Bütün Cumhuriyet devrimleri, hep bu ulusal bağımsızlık düşüncesi üzerine dayanır. Eski kuşak, yani babalarımız, ağabeylerimiz hep bu ulusal bağımsızlık için savaştılar, kan döktüler, can verdiler. Cumhuriyet devrimlerini toplayan altı ok ilkesi, ulusal bağımsızlığı anlatan en kısa ve etkili formüldür. Fransız, İngiliz, Amerikan, İtalyan ve öbür dünya emperyalizmine karşı kahramanca savaşan bizden önceki kuşak, bize ulusal bağımsızlığı kalıt ve emanet bıraktılar ve dediler ki, sakın siz siz olun, bu memleketi sömürecek yabancı sermayeyi, yabancı şirketleri memlekete sokmayın. O zaman bütün şirketler yabancılarındı. Her yabancı şirket devlet tarafından satın alındıkça, bütün millet düğün bayram ederdik. Okumasını yeni öğrendiğimiz sıralarda, gazetelerde ilk okuduğumuz haber, Düyunu Umumiye'ye ne kadar borcumuz kaldığı, ne kadarını verdiğimiz haberleriydi. İşte biz böyle yetiştik, bizi böyle yetiştirdiler.

SONRA BİRDENBİRE NE OLDU

Atatürk'ün ölümünden sonra müthiş korkunç bir değişiklik oldu. Atatürk'ün zamanında, devrim atılımlarının yerleşmesi için bir bölümünün zorunlu olarak yapıldığı diktatoryanın, zorbalığın ve şef idaresinin yavaş yavaş kalkacağını, demokrasinin memlekete geleceğini umarken, işler tam tersine oldu. Cumhuriyet devrimlerine bütünüyle karşı koymuş olanlar, Atatürk zamanında seslerini çıkaramazlarken birdenbire ortaya çıktılar. En önemli makamları aldılar. Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın en sıkışık sırasında, Cumhuriyetin kuruluşunda, Türkiye'nin Amerikan mandasına girmesini isteyen ve bu düşüncelerini gazetelerde yayan Ahmet Emin, bu kez aynı düşünceleri bazen örtülü bazen korkusuzca *Vatan* gazetesinde yayınlamaya başladı. Yine aynı sıralarda saltanatı, hilâfeti, padişahları Cumhuriyet yönetimine karşı savunan, devrimlere karşı aykırı düşüncelerini yayan, geçmişi de karanlık ve kuşkulu olan Hüseyin Cahit, yine aynı düşünceleri, yeniden çıkarmaya başladığı *Tanin*'de yayımlamaya başladı. Üstelik milletvekili de oldu. Türk halkının kendi kendini yönetmekten aciz olduğunu, ancak Amerikan mandası altında yaşayabileceğini bir mektupla Atatürk'e yazan Halide Edip, İstanbul Üniversitesi'ne profesör oldu.

Yine Atatürk devrimlerine karşı çıkanlardan ve Atatürk'ün *Büyük Söylev*'inde yeri belli edilen Kâzım Karabekir meclis başkanı oldu.

Cumhuriyet devrimlerini baltaladığı yine *Büyük Söylev*'de yazılı Ali İhsan Sabis, Alman saldırganlığının Türkiye'de propagandasını yapan *Türkisch Post* gazetesinin yayın yönetmeni oldu.

Ne olduğu belli olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi olanlara çok önemli işler verildi.

Özet olarak, karşı devrimci oldukları için Atatürk zamanında sesleri çıkmayanlar meydana doldurdu.

Bu sıralarda Türkiye'ye Amerikan sermayesinin girmesi, Truman Doktrini gazetelerde şişiriliyor, bunlara paralel olarak da serbest piyasa, özel sermaye, bireysel girişimden söz ediliyordu. Neden olarak da şimdide dek devletçiliğin memleketi ve halkı sefilliğe sürüklediği ileri sürülüyordu.

Her memlekette sermaye ve sermayenin uşakları olan gazeteler olayları ters çevirerek, tepetaklak ederek, doğruyu yanlış gibi gösterirler. Bu tarihsel olay Türkiye'de yineleniyordu. Bu devrede *Markopaşa*'nın yayınları şu doğrultuydu: Eğer Türk halkı sefilse, bunun nedeni devletçilik değildir. Asıl neden, yanlış uygulanan devletçilik, yani halk kitlesi çıkarına devletçilik yerine devlet kapitalizminin kurulması ve bu kuruluşun yönetici zümre yararına, halkın aleyhine çalışmasıydı. Eğer Amerikan sermayesi Türkiye'ye girerse, sermayenin doğal ve zorunlu sonucu olarak, Türk halkı büsbütün sömürülecektir. Günün birinde gümrük duvarlarımızı da açmak zorunda kalacağız. Bu durum bizim yerli sanayimizin ölümü demektir. Bu da işsizliğin artmasına neden olacaktır. İşsizlik artınca halkın mal alma gücü kalmayacaktır. Amerika'dan gümrüksüz yada az gümrükle giren mallar çok ucuza da gelse, bunlardan halk faydalanamayacak, tersine daha beter soyulacaktır. Amerika kendi işsizlerini doyurmak için bizim sanayi memleketi olmamıza engel olacak, her geri memlekette olduğu gibi bizi kendisine muhtaç, yalnız çiftçi bir memleket durumuna getirecektir. Kaldı ki Türkiye'de ufaktefek sanayi de kurulsa, bunların büyük hissesi Amerikan sermayesinin olacak, yine halk Amerikan sermayesinin uğruna sömürülecektir.

Bundan başka Türkiye'ye Amerikan sermayesi değil, yalnızca sermayenin fazlalıkları girmektedir. Gerçekte Türkiye'ye giren, yalnız savaş silah ve araçlarıdır. Bütün bu silah ve araçlar da Amerika'nın elinde İkinci Dünya Savaşı'ndan artakalanlardır. Olası Üçüncü Dünya Savaşı'nda bu silah ve gereçler demode olacağı için Amerika'nın bunlara gereksinmesi olmayacaktır. Bu nedenle elinden çıkarmak zorundadır. Amerika bu silahları -"yardım" adı altında- bize çeşitli yollardan parasını alarak, bizi borca sokarak vermektedir. Dünya halkı ve Türk halkı, savaş değil, barış içinde iyi bir geçim istiyor.

Bütün bu yazılarımıza karşı, bize şöyle diyorlardı: "Türkiye, Amerika tarafını tutmak zorundadır. Çünkü; dış tehlike var!.. Rusya bizim tarihsel düşmanımızdır. Amerika'nın niyetleri siz biraz abartıyorsunuz ama, biz de hiç bilmiyor değiliz. Ne yapalım ki tarihsel zorunluluklar ve coğrafi koşullar yüzünden Amerika'ya boyun eğmek zorundayız!"

Böyle düşünenler, bağımsızlık savaşımızı ve ondan sonra olanları iyi araştırıp anlamalıdır.

O zaman da Türk aydınları parça parça olmuşlardı. Bir bölümü, ekonomik zorluklar yüzünden İngiltere'nin buyruğu altında yaşamaktan başka umar yok; bir bölümü, yine dış tehlikeler yüzünden Amerika'nın mandasına girelim; bir bölümü de memleketi bölelim, Fransızlara, İtalyanlara, Ermenilere verelim ki bize de bir parça kalsın, diyorlardı. *Büyük Söylev*'de Atatürk, bunlara hak ettikleri yanıtı vermişti. Böyle sapık düşünceliler, bir ulusun gerçek bağımsızlığının ne olduğunu kavrayamayanlardır. İşte böyle düşünenler yüzünden yıllarc Almanların tarafında kalıp öbürlerine cephe aldık. Kimileyin Fransızları, kimileyin İngilizleri, şimdi de Amerikanları tuttuk. Bunun adı da "politika" oldu.

Atatürk'ün zamanında bu dış tehlike niçin yoktu? Hangi nedenlerle sonradan bir "dış tehlike" oldu?! Bu dış tehlikelere karşı gerçek bağımsızlığını koruyan, büyük devletlere kuyruk olmayan halklar yok mu? Rusya bir dış tehlikeyse Amerika iç dostumuz mudur? Hele şu tarihsel düşmanlığa gelince... Tarih boyunca süregelen ulusal düşmanlığı çocuklarımıza kalıt bırakmakla halk ne kazanır?!

Bütün bu sorulara yanıt vermek için, önceden açıkladığımız gibi, hangi nedenlerle Atatürk'ün yolundan ayrıldığımız noktası üzerinde düşünmek gerekir.

GÖRÜLEN OLAYLAR

İlkin ekonomik yolla baskı altına alınan memleket, bunun sonucu olarak siyasal bakımdan da Amerika'nın etkisi altında kalıyordu. En gizli işlerimize kadar Amerikalılar burunlarını sokmaya başladılar. Hergün Amerika'dan üç-dört heyet gelmeye başladı. Bir de Amerikalıların Missouri zırhlısı geldi. Üç gün Amerikan denizcileri konuk kaldılar. Beyoğlu'nda, Abanoz Sokağı'ndaki genelevler yalnız Amerikan denizcilerine ayrıldı. İstanbul Valisi Lütü Kırdar'ın emriyle, Galata'daki ve Abanoz'daki genelevlere Amerikalılardan başkasının girmeleri yasak edildi. Genelev sokak ve kapılarında polisler bu iş için üç gün üç gece nöbet beklettirildi. Kadınlar muayene edilip, hastaları, çirkinleri ayıklandı. Genelevler badana ettirilip temizlendi. Şımartılan Amerikan askerleri, sokaklarda yapmadık rezillik bırakmadılar.

Haftada biriki Amerikan filosu, günde birkaç Amerikan heyeti geliyor, ziyafetler veriliyor, hatta bu ziyafetlere şaşıp kalan Amerikalılar bile kendi gazetelerinde hayretlerini yayıyorlardı.

Bir Amerikan askeri heyeti geldi. Bizim bir askerî manevramızda bulundukan sonra, heyet başkanı Amerikalı general, bizim gazetelere şöyle bir demeç verdi: "Askerlerinizi denetledim, savaş gücünden hoşnutum, yeni silahlarla donatacağız!"

Gazetelerimiz bu denetleme haberini gururla, en büyük harflerle manşet verdiler.

Hatta en coşkulu Amerikan taraftarı Abidin Dâv'er bile bu denetleme sözüne sinirlenerek, *Cumhuriyet*'te bir yazı yazdı. Bunun üzerine resmî makamlar bu haberi başka türlü göstermeye, lafı çevirmeye çalıştılar. Söze ne gerek, olanlar zaten ortadaydı.

Yine bir gün Truman şöyle bir laf etti: "Amerika'nın sınırları Türkiye'den geçer!"

Gazetelerimiz bunu ve bunun gibi haberleri birinci sayfalarında bir şerefmiş gibi duyuruyorlardı.

Özellikle bu son söz, son derece ulusal duygularımı incitti.

BU DURUM KARŞISINDA...

Bu durum karşısında, her vatansesver aydına düşen bir görev olduğuna inanarak, *Nereye Gidiyoruz?* başlıklı bir kitapçık yazdım. Bu kitapçıkta Amerikan yardımının içyüzünü halka anlatmaya çalışıyordum. Kitapçığı okuyan rahmetli Sabahattin Ali de beğendi, ama yayımlanmasını istemedi. Kitapçık şiddetli olduğu için değil, çok yumuşak ve halkın anlayacağı biçimde yazılmıştı. Ancak o sıralarda başbakan bulunan Recep Peker tarafından, benim susturulmam gerektiği hakkında sıkıyönetime verilmiş bir emir olduğunu haber almıştık. Gazetede imzalı yazım olmadığı için beni biyerden tutamıyorlardı, Sabahattin hiçbir zaman gazetenin aksamasını istemiyordu. Hatta o sıralarda bir de ciddi gazete çıkarmak kararına Sabahattin bu nedenle engel olmuştu. "Sen bu kitapçığı çıkarırsan, üzerinde imzan olduğu için başına bela kesinlikle gelir!" diyordu.

Oysa bütün bu düşüncelerimizi gülmece gazetesinde anlatmaya olanak olmadığı için böyle bir kitapçıkla yayımlamak zorundaydık. Kaldı ki kitapçıkta suç niteliğinde hiçbir şey de yoktu. Örneğin şu yukarda yazdıklarım kadar bile bişey yazmamıştım. Ayrıca bikaç avukat ve hukukçuya da okutmuş, bunda bir suç olmadığını anlamıştık.

BASILIRKEN TOPLANAN KİTAP

Bigün yönetimevine Kemal Yalazkan isminde bir felsefe öğretmeni geldi. Diyarbakır lisesinde felsefe öğretmeniyken bir düzenle Vilayet emrine alınmış!

Şemseddin Sırer, Milli Eğitim Bakanı olur olmaz sakat ideolojisinin bütün hıncını aldı. Memleket için çok yararlı ve umutlu bir kuruluş olan Köy Enstitüleri'ni geri bir anlayışla bozdu. Bütün ileri öğeleri birer komployla Milli Eğitim'den uzaklaştırdı.

Kemal Yalazkan da, işte bu kurbanlar arasındaydı. Haksız yere bir yıldan uzun zamandır Vilayet emrindeydi. Kendi aleyhine yapılan düzeni açıklayan bir kitapçık yazmıştı. Bizden yayınlanmasını istiyordu.

Şemseddin Sırer'e *Açık Mektup* ismini taşıyan bu kitapçığı yararlı bulduk. Aslında *Markopaşa*'ya bağlı bir ciddi yayın yapmak istiyorduk. *Kültür Serisi* adını verdiğimiz bu yayının ilk kitabı olarak Kemal Yalazkan'ın kitapçığını basmaya karar verdik. Bu kitapçık yayımlandı. İkincisi, yukarda söz ettiğimiz *Nereye gidiyoruz!*, üçüncüsü *Cemal Nadir*, dördüncüsü de "Sendika" olacaktı.

NEREYE GİDİYORUZ!

Nereye Gidiyoruz! kitapçığı dizildi. Basılmak üzere, şimdi Nuri Akça Matbaası ismini alan o zamanki Stad basımevine gitti. Stad basımevinde ha bugün ha yarın, diye üç gün oyaladılar. Hangi amaçla oyaladığımızı çok iyi biliyordum. Sonunda sayfalar baskı makinesine girdi. O gece basılacak, ertesi günü piyasaya çıkacaktı.

Her sabahki gibi erkenden evden çıktım. Yönetimevine gelince, basımevindeki kitapçıkların yarısı basılmış, yarısı basılmamış olarak, polis tarafından basımevinden alınmış olduğunu öğrendim. Az sonra da iki sivil memur geldi, beni Emniyet Müdürlüğüne götürdüler. Yine üç gece hiç sorgusuz Emniyet Müdürlüğünde kaldım. Üçüncü günü Demir Ahmet'in karşısına çıkardılar. Yanında iki adam daha vardı. Ahmet Demir onlara:

— İşte Aziz Nesin bu! dedi.

İçlerinden biri, elinde tuttuğu ve her satırının altı kırmızı kalemle çizili kitapçığı göstererek:

— Kitapçığınızı okudum, "Dış tehlike icat edilmiş!" demekle ne demek istiyorsunuz? diye sordu. Kitapçığın içinde suç ögesi bulamadıkları için, içinden dört kelimeyi çekip almışlar, bunun da altını üstünü çıkarmışlar, bana geri kalanın hesabını soruyorlardı.

Bu kişiye, kitapçıktaki amacımı olabildiği kadar anlatmaya çalıştım. O hâlâ, amacınız neyse anlatın, tartışalım, diyordu. Bu söze gülmek gerek! Bir metre kalınlığında duvarlar içinde, beli tabancalı adamlar arasında, daha bisüre önce işkence, hakaret gördüğüm yerde, Ahmet Demir'in karşısında adam benimle tartışmak istiyor! Bu kişiye, tartışmayı benzer ve eşit koşullar içinde bulunan insanlar yapabilir, dedim. Dışarı çıkardılar. Birinci Şube'nin meşhuur bir Rüştü adında komiseri vardır. İlerde kendisinden söz edeceğim bu komiser sorgumu yapmaya başladı.

Ençok üzerinde durdukları iki soruydu: Biri, bana bu kitapçığı kimin yazdırdığı, biri de kitapçığın parasını kimden aldığım... Kitapçığı ben yazdım, diyordum, bitürlü inandıramıyordum.

— Hayır, söyle, biz yutmayız. Zaten kimin yazdığını, kimlerin fikir verdiğini biz biliyoruz ama, bikere de sana itiraf ettirmek istiyoruz."

Nedense, bu kitapçığı yazmak onurunu bana veremiyorlardı. Para meselesine gelince. Kendilerine dedim ki, ben ayda üçbin lira kazanıyorum. Bu kitapçığın gideri topu topu 250 liradır. Bundan dolayı, böyle parayı kimden aldın gibi soru boştur.

Ah bilseniz bizdeki siyasi polisi... Neler çektim, neler! Sonunda ifademi imzaladım, beni salıverdiler. Sonradan, neden sonra anladım. Meğer sıkıyönetimin önceden bana uygun gördüğü cezaya göre, bu kitapçığı bana yabancıların yazdırtmış olması ve parasının da yabancılar tarafından verilmiş olması gerekiyormuş! Eğer istedikleri gibi böyle olsaydı, o zaman bana 161. maddenin birinci fıkrasından 15 sene ceza verivereceklerdi.

İSTANBUL'DA BASIMEVİ BULAMIYORUZ!

Müdürlükten çıktığım gün çok kötü haberlerle karşılaştım. Gazetemizi eski basimevi de basmak istemiyordu. Arkadaşlar hiçbir basimevi bulamamışlardı. Şaşkına dönmüştük. Sivil polisler basimevi basimevi dolaşıp gazetemizi basmamaları için ellerinden yazılı kağıtlar alıyorlardı.

Aklıma Vedat Baykurt geldi. Bikaç sayı çıkabilen, sonra 4 Aralık 1946'da o dönemki hükümetin yardım ve hazırlığıyla faşistlere, zorbalara yıktırılan *Yeni Dünya* gazetesinde çalıştığım zaman kendisiyle kısa bir tanışmamız olmuştu. Yıkılan basimevinden elinde kalan bölümde baskı işleri yapıyordu. Vedat Baykurt'a gidip gazetemizi basmasını rica ettik. O zaman basimevinde de işleri pekazdı. Bize şöyle söyledi:

— Bini on liradan dört sayının parasını peşin verirseniz, gazetenizi basarım.

Markopaşa kazanıyor, heryanda bu söz dolaşiyor ve önüne gelen bizi kazıklamak yoluyla bu kazanca ortak olmak istiyordu. Bir adam gazeteyi basmaz, bunu anlarım ama hem basar hem de bizim umarsızlığımızdan yararlanıp olağan fiyatın üç-dört katı para isterse, buna anlam vermek çok zordur. O zaman gazeteyi 60 bin basıyorduk. Vedat Baykurt bizden dizgiyle birlikte üçbin lira istiyordu. Eğer renkli basarsak altıbin lira verecektik ki matbaası bu fiyatın üç-dört katı kadardı.

Gazete kapatılırsa verdiğimiz para da yanacaktı. Bütün ricalarımız fayda etmedi.

Foto Süreyya'nın altında çok eski tip bir dizgi makinesi bulduk. Buradaki basimevinin sahibi bir Ermeni vatandaş gazeteyi dizmeye razı oldu. Parayı verdik, yazıları verdik, gittik. Ertesi günü sayfaları alacaktık.

Bir de gittik ki, ortada hiçbirşey yok. Zavallı yana yakıla anlatıyordu:

— Beyim yazılarınızı dizdim, bitirdim. Fakat Foto Süreyya Bey haber almış, geldi, bütün yazıları dağıttı, kurşunları eritti.

— Süreyya Beyin bu basimeviyle ile ilgisi nedir? diye sorduk.

— Hiç, dedi, yapının sahibidir, ben de kiracıyım!

Süreyya Bey'e gittik, ilgisi olmayan bir işe niçin karıştığını, buyüzden gazetemizi geç bıraktığını anlattık, başkasının işine karışmamasını rica ettik. Süreyya Bey hükümeti ve polisleri kastederek yaman bir küfür savurduktan sonra:

— Bu herifler, dedi, öküzün altında buzağı arıyorlar, benim başım derde girer... Burda dizdirmem!

Anan yahşi baban yahşi, bitürlü razı edemedik. Bu Süreyya Bey'in, üstelik Halk Partisi'nden olduğunu öğrenince, şu Halk Partililerin kendi partileri hakkında bile ne kadar

içtenlikten uzak olduğuna değgin, Süreyya Bey'i ve ettiği küfürleri de örnek vererek bir yazı yazdım. Sarsılan Süreyya Bey, uzun tekzipler göndermek zorunda kaldı.

Basımevi basımevi dolaşiyor, hiçbeyer bulamıyorduk. Gazetenin günü de geçmişti. Hergün yönetimevine yirmiotuz kişi, kadın erkek, genç yaşlı gelip; gazetenin neden geç kaldığını soruyorlardı. Taşradan da mektup ve telgrafla aynı şeyi soruyorlardı.

İçinde bulunduğumuz durumu, bizim gibi aynı vartaları geçirmiş bulunan bir arkadaş söyle anlatmıştı:

— Herhangibir matbaacıya gidersen, gazeteni basımevinde bastırmak istediğini söylersin. Gazetenin ismini duyunca suratı ekşir, "Olanağı yok, basamayız!" der. Rica eder durumu anlatırsın. Evet haklısınız, hakkınız var ama ne yazık ki olanağı yok, der. Sonra da bu baskılara neden olanlara ağız dolusu küfür eder. Sen yeniden umutlanırsın, memlekette demokrasi olduğunu, bu gazetenin çıkmasına yasal olarak izin verildiğini, zararlı olsa bu izni vermemeleri gerekeceğini, aslında memleket ve halk için çalıştığını anlatır, uzun uzun söylev verirsin. Sen böyle anlatırken karşıdaki adamın gözleri dalar, belli ki artık seni dinlemiyordur. Fakat başladığın söylevi de bitiremezsin, anlatır durursun.

Artık anladım ki gazeteyi dizdirmek olanağı yoktur. Oysa kesinlikle gazeteyi çıkartacaktım. Düşüne taşına bir umar buldum. Yazıları daktilo makinesiyle yazacak, sonra bu yazıların klişesini aldıracak ve baştan başa gazeteyi klişe olarak basacaktım. Böyle de yaptık. Bütün sayfalar klişe oldu, şimdi bunu bastırarak yer bulmak gerekiyordu. Basın Yasası'na göre, gazetenin üstünde dizildiği ve basıldığı basımevi isminin bulunması gerekir. Biz dizdiremediğimiz için gazetede dizgi yeri yoktu. Basın Yasası'nı yapanların aklına, günün birinde bu kadar baskı ve zorbalık altında, dizgisiz sade klişeden gazete çıkacağı gelmediği için, klişenin yapıldığı yer ismini koydurtmak gelmemiştir.

Çemberlitaş'ta Vezir Hanı'nda bir basımevi bulduk. Yorgo ismindeki matbaacı, bu klişe sayfaları basacaktı. Akşam sayfaları verdik. Gece bikere uğradım, kapıyı açmadılar. Sabahleyin gittik ki gazete yine basılmamış. Bize karşı sözünde duramadığı için utanç duyan Yorgo da ortada yok! Sonradan öğrendik. Polisler gelip, Yorgo'ya: "Ulan seni gebertir, ananı ağlatırız!" demişler. O da, "Ne yapayım, Rum olduğum için, yaparlar diye korktum!" dedi.

Yorgo'nun ortağı Aziz Bozkurt da basmasına engel olmuş.

Sayfaları ordan aldık, sonunda güç bela başka bir basımevinde bastırdık. Bikaç sayı da böyle sürdü. Bir sıra geldi ki, artık basacak matbaa da bulamadık. Yeni bir umar düşünmek gerekti.

GÜTENBERG MATBAASI

Biyerde ne yapacağım diye düşünürken, eski bir gazeteci olan bir kişi, "Şapiroğraf makinesi alın, onda basıp dağıtın" dedi. Hemen bir çoğaltma makinesi aldık. Bir arkadaş daktilo başına geçti. Durmadan aynı sayfaları yeniden yeniden yazıyordu. Öbür arkadaşlar, mumlu kağıtları çoğaltma makinesinde basıyorduk.

Bu iş geceli gündüzlü iki gece üç gün sürdü. Bu yolla ancak 20 bin gazete çıkardık. Bu ilkel çalışma yolundan dolayı ilk baskı makinesini bulan adamın ismine gönderme yaparak "Gutenberg Matbaası'nda basılmıştır" diye yazdık. Valiliğe de çoğaltma makinesinden oluşan Gutenberg Matbaası'nı açtığımıza değgin başvuruda bulunduk. Bu yolla basılan 20 bin gazeteyi yalnız İstanbul'a çıkardık. Çıktığı gün gazete kalmamıştı.

YENİ ÇEŞİT BİR BASKI

Başka şekilde başa çıkamayacaklarını anlayanlar, bu kez gazete satan çocukları toplayıp karakollara, müdürlüklere götürmeye başladılar. Ankara'da gazetemizi satan çocukları Emniyet Müdürlüğü'ne götürüp, esnaf belgesi sordular, sanki bütün bu çocukların şimdiye kadar esnaf belgesi varmış, şimdiye kadar sorulmuşmuş gibi. Ayakları çıplak, küçük gazeteci çocukların bazı yerlerde parmak izleri bile alındı.

Taşra dağıtımcıları karakollara götürülüp bazan biriki gün nedensiz yere alıkonuldu. Taşrada bize karşı gösteriler düzenlettiler. Adana ilinde işçilere, gazetemizi alıp yırtmaları için Halk Partisi'nce para dağıtıldı. Fakat işçiler aldıkları parayla *Ulus* gazetesi alıp onu yırttılar.

DEĞİŞEN YAYIN YÖNETMENLERİ

Sabahattin Ali, Cemil Sait Barlas'a yazdığı *Topunuzun Köküne Kibrit Suyu* yazısından ve Falih Rıfkı'nın açtığı davadan hüküm giyince, gazetenin yayın yönetmenliğini başkasına vermek istedi. Gazetenin sürekliliği için benim de yayın yönetmeni olmamı istemiyordu. Bu nedenle Mücup Nedim Ofluoğlu ismindeki arkadaşı yayın yönetmeni yaptık. O zaman Şehir Tiyatrosu'nda kadroya alınmak üzere çalışan Mücup, sanıyorum buyüzden tiyatrodan uzaklaştırıldı. Dört-beş sayı, Mücup yayın yönetmenliği yapmıştı. Bigün annesinin öğretmen olduğunu, yayın yönetmenliğini sürdürürse annesine zarar gelebileceğini, hem de bu yolda bazı işaretler sezdiğini söyleyerek yayın yönetmenliğinden ayrıldı. Bu kez gazetemizin çizeri Mustafa Uykusuz'a yayın yönetmenliğini verdik. İlerde sırası geldikçe anlatacağım, daha birçok yayın yönetmeni değişti.

PARTİ BİNASI

Arkadaşlarımızın biçoğu hâlâ Emniyet Müdürlüğünde gözetim altında tutuluyordu. Ben onların kısa sürede salıverileceklerini sanıyordum. Oysa ki beraat edenler bile 18 ay tutuklu kaldıktan sonra özgür kalabildiler.

Dışarıdayken en büyük sıkıntımız parti binasıydı. Arkadaşlar çabuk çıkarlar umuduyla, bir parti binası bulmayı düşündüm. Gazeteden kazandığımız parayla Beyoğlu'nda, Asmalı Mescit'te, Şehbender Sokağı'nda, 1800 lira vererek büyük bir apartman katı tuttum. Bu sırada Sabahattin Ankara'daydı. Geldiği zaman apartmanın tutulmasına razı olmadı. 1800 lira hava parasını ve kiralari ben kendi cebimden ödemek zorunda kaldım. Ben apartmanda geceli gündüzlü çalışarak *Onsekiz Metre Küp* adlı bir roman yazdım. Basın Yasası'nın ve Ceza Yasası'nın bazı maddelerinin kaldırıldığı, hükümetin de eskisi gibi keyfine göre kitap toplamadığı zaman bu romanı basmayı düşünüyorum. Apartmanda iki ay kalabildim. Oradan cezaevine gittim. Sonradan burası yönetimevi olarak kullanıldı. En sonunda ben hapisteyken bir arkadaşına 500 liraya devredildi, ben beş parasını görmedim. Böylece apartman garsoniyer oldu. Kime niyet kime kismet!..

EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ'NDE DAYAK

Geze geze Beyoğlu'na gelmiştim. Arkadaşlara önceden Nisuz Pastanesi'nin telefon numarasını vermiştim. Oraya telefon ettiler. Baylan Pastanesi'nde akşama kadar oturacağımı, akşama beni orada görmelerini rica ettim. Pastanenin arkasına çekilip düşünmeye başladım. Beni herhalde yine *Nereye Gidiyoruz!* adlı kitapçığım için arıyorlardı. Şimdi yine herhalde müdürlüğe götürecekler, kimbilir ne şaşılasi, saçma şeyler soracaklar ve buyüzden kimbilir nasıl baskı yapacaklardı. Hele "Bu kitapçığın parasını nereden aldın?", "Sana bu kitapçığı kim yazdırdı?" gibi arka arkaya sorulan sorulara verdiğim doğru yanıtlar polisi hiç doyumuyordu. Öyle sanıyordum ki bu sorulara kendi istedikleri gibi yanıt verene kadar beni zorlayacak, baskı yapacaklardı.

Bir polis müdüründen dayak yemek... Bilmem ki bir insan onurunun bundan daha ağır şekilde kırılması olası mıdır? Benim başıma gelmedi. Ama gelenler ve sözüne güvenilir arkadaşlarım anlattı.

İstedikleri yanıtı alabilmek için, iki memur sanığı fotoğrafhaneye götürmüş. Fotoğrafhane karanlıktır, ordan dışarı ses çıkmaz. Kapıdan girer girmez ayağına bir çelme takıp yuvarlar, sonra falakaya çekerlermiş! İnsanın insana dövürülmesi, hele suçsuz bir insanın bununla karşı karşıya kalması elbette korkunçtur. Fakat bu şekilde dayak yemek, bir polis müdüründen dayak yemek kadar onur kırıcı değildir. Çünkü bilirsin ki seni falakaya yatırıp dayak atan bu adamlar birer zavallıdır, emir kuludur. Neyi, neden ve niçin dövdüğünü bilmez! Sana karşı belki acıma, belki sevgi, belki bilinçsizce bir nefret duyar. Fakat bütün bu karışık duygularının altında kendisine verilen emri yerine getirmeye zorunludur. Akşam çocuklarına ekmek götürebilmek, aybaşında aylığını alabilmek, sonunda terfi edip çoluğunu çocuğunu mutlu edebilmek için seni mahvetmesi, senin çoluğunu çocuğunu da mahvetmesi getirmesi gerekir. Bu zavallılara elbet kızılmaz, acınır. Fakat doğrudan doğruya 1947 uygarlık yılında, İstanbul şehrinin güvenlik işini çevirmesi gereken adamın hakaretine, işkencesine, hem de hiç nedensiz uğramanın ne denli onur kırıcı olduğunu anlatamam!

Üstelik bütün bunları yapanları şikayet de edemiyorsunuz! Etseniz

kanıtlamıyorsunuz. Hiçbiri kendi üstleri karşısında tanıklıkta bulunamıyor. Böyle olaylarda kaç kez bana, kendilerini tanık gösterdiğim polisler, tanık gösterilmemeleri için yalvardılar. Ben diretince de, "Çoluk çocuğumuz var, doğruyu söyleyip ekmeğimizden olamayız!" dediler.

İşte bu olayların yeniden başıma gelmesinden korkuyor, ne yapacağımı düşünüyordum. Sonunda şuna karar verdim. Müdürlüğe gidecektim. Eğer orada Ahmet Demir, eskiden olduğu gibi bana baskı yapar, tehdit ve işkence ederse, gücüm yettiği kadar kendimi savunacaktım. Bunun sonu benim için belki de çok kötü olacaktı, ama onlar için de iyi olmayacaktı...

MATBAA MAKİNESİ ALIYORUZ!

Şimdiye kadar yazdıklarımın gazetemizi bastırabilmek için ne kadar sıkıntı çektiğimizi anlamışsınızdır. Onun için bütün sorunum bir basımevine sahip olmaktı. Ve amacım da şuydu: Gazetede çalışan bütün arkadaşları, emekleri karşılığında bu basımevinin mülkiyet ve işletme hakkına ortak etmek istiyordum.

Bu isteğimden, o zaman daha ortada fol yok, yumurta yokken kimseye söz etmedim. Fakat amacım buydu. Bu nedenle de parayı nasıl tutumluca kullandığımı bütün arkadaşlarım bilirler. Arkadaşlarıma da geçimlerinden fazla para vermiyordum. Sonucu onlara basımevi kurulunca haber verecektim. Ben *Markopaşa*'dan çok para kazandım. Buyüzden birçok dedikodulara hedef oldum. Çünkü herkes ayrı ayrı yalnız kendi aldığı paranın tutarını biliyordu. Bunları yazmak belki ayıp ama, o kadar fazla saldırıya uğradım ki bu işe şöyle bir değinmekten kendimi alamıyorum.

Ayda kendi payıma ikibin lira kazanmama karşın, evime radyo bile alamadım. Hepsi hepsi 79 liraya bir kat elbise, çocuklarıma da yine birer kat elbise yaptırdım. Keyif ve içki âlemlerinde para yemediğimi, kumar oynamadığımı da herkes bilir. Eğer benim iyi dileklerim gerçekleşmediyse suç benim mi?

İşte ben bu düşüncelerle bir matbaa makinesi almaya karar verdim. O zaman daha savaş sonu darlığı bitmemişti. Yalnız Amerika'dan makine geliyordu. O da ancak iki senede sahibine ulaşıyordu. Yalnız bir şirket bize, kullanılmış bir makineyi iki ayda ulaştıracağına değgin söz verdi. O zamanın Ticaret Bakanlığı'nın bilmem hangi kararına göre, kullanılmış makineyi getirebilmek için burada basımevi sahibi olmak gerekiyordu. Oysa bizim basımevimiz yoktu. Sağlam, namuslu bir matbaacı bulup, makineyi onun adına getirmemiz gerekiyordu.

Düşündük taşındık, Ziya Tamburacı ismindeki adamı bulduk. Keşke bulmaz olaymışız, başımıza ne işler açtı! Bu adamı buluşumuzun nedeni de şuydu: Ziya Tamburacı'nın bizim yönetimevinin bulunduğu handa bir dizgievi vardı. Yüksek tutarla ona gazetemizi dizdiriyor, ayrıca da kendisine her istediğinde borç para veriyorduk. Bize kazık atması için hiç neden yoktu. Üstelik namuslu adam olduğu için, basımevi kurulunca onu da basımevinin yönetmeni yapacaktık.

Yeri gelince anlatacağım. Yalnız şu kadarını söyleyeyim. Matbaa makinesi geldi, ben hapisteyken satıldı, ben on para almadım, fakat içinde on para sermayesi ve bir damla alinteri olmadığı halde, bu Ziya Tamburacı bile 3500 lira yüzdellik aldı. Bu para ile bilmem hangi taşra ilçesinde basımevi kurmuş, bir de gazete çıkarıyormuş. Herhalde hak (!) ve özgürlük (!) savaşı veriyordur.

Bize teklifi yapan şirkete onüçbin lira vermemiz gerekiyordu. Ne ki bizim dokuzbin liramız vardı. Taşra dağıtımçılarından da dört-beş bin lira alacağımız vardı. Elimizdeki parayı şirkete verdik, geri kalanı için de makineyi Selanik Bankası'na ipotek ederek akreditif açtırdık (güven mektubu aldık). Makine Ziya Tamburacı adına geliyordu. Ben herkese olduğu gibi, Ziya Tamburacı'ya güveniyor ve sözleşme yapılmasına önem vermiyordum. Sabahattin Ali kesinlikle sözleşme yapalım, diyordu. Ben bu alım-satım işlerinden anlamam, sen yap, dedim. Zavallı Sabahattin, böyle alım-satım ve sözleşme işlerinden pek anladığını sanırdı. Bildiği gibi bir sözleşme yaptı.

İki ay sonra makine gelecekti. Ondan sonra da bir dizgi makinesi alacaktık. Aslında bir ay sonra da bankaya borcumuzu ödeyebilirdik. Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Makineyi ısmarladıktan onbeş-yirmi gün sonra tutuklandım.

Tutuklanmadan önce, *Markopaşa*'nın satışı en yüksek sayıyı bulmuştu. Dizgi makinesi bulamadığımız için el dizgisi yapıyorduk. El dizgisinin kurşun harfleri bu kadar yüksek

baskıya dayanmadığı için, matbaacılar dizmek istemediler. En fazla yirmi bin keski için harflerinin kullanılmasına izin veriyorlardı. Böyle olunca da ayrı ayrı dört kez gazeteyi dizdirmek gerekiyordu; bu da zaman bakımından olanaksız bir işti. Sonunda bunun da kolayını bulduk. Günlük gazeteler rotatif makinelerinde nasıl basılıyorsa, biz de öyle yapacaktık.

Günlük gazeteler dizilir, sayfa haline gelir, gazete bu sayfalara basılmaz. Sayfaların kalıpları alınır, bu kalıplar basılır. Bu kalıp alma işine 'sprotipi' denilir. İşte biz de, strotip yaptırarak, dizilen sayfaları basımevine geri veriyorduk. Elbette bu pahalı oluyordu. Fakat pahalılığından da başka birçok zorlukları oluyordu.

Okuyucu hiçbir zaman, hatta şimdi de eline alıp okuyuverdiği iki yapraklı küçük gazetelerimizin ne zorluklarla ortaya çıktığını tam anlamıyla kavrayamayacaktır.

İNÖNÜ'YE YAZILAN MEKTUP!

Müdürlüğe gitmeden önce, müdürlükte bana evvelce yapılan işkenceleri anlatıp, bu kez de benzer şeyler yapılmak istenirse zorunlu olarak kendimi savunacağımı bir mektupla İnönü'ye bildirmeye karar verdim.

İnsan kimileyin ne kadar saçma işler yapıyor, hem de bile bile. İşte benim İnönü'ye mektubum da hayatımda yaptığım en büyük saçmalardan biridir.

Akşam, Baylan Pastanesi'ne arkadaşlar geldi. Beyoğlu'nda bitakım, bana hep garip, gizemli ve yabancı gelen oteller vardır, onlardan birine gittik. Ben otelde kaldım o gece, sabaha kadar İnönü'ye mektup yazdım. Sabaha karşı biraz uyudum. Sabahleyin mektup cebimde yola çıktım. Mektup müsvette durumundaydı. Yönetiminde arkadaşlara verecek, temize çektirecek, postaya verdikten sonra da müdürlüğe gidip teslim olacaktım.

Tam Ankara Caddesi'ne valiliğin önüne geldim, yönetimevine girmeden iki sivil memur yanıma geldi, müdürlüğe götüreceklerini söylediler. Hemen orada yol üstü gördüğüm bir gazeteci arkadaşına İnönü'ye yazdığım mektubun müsvettesini verdim, bu mektubu temize çektirip iadeli taahhütlü olarak postaya vermesini rica ettim.

Bu İnönü'ye yazdığım mektubun, yaşantımda yaptığım yanlışlardan biri olduğunu sonradan daha iyi anladım. Gerçekten, Sabahattin Ali mektubun gönderilmesine kesinlikle karşı çıkıyor, öbür arkadaşlar, "Madem ki istedi, gönderelim" diyorlar ve gönderiyorlar. İnönü'ye iadeli taahhütlü mektup, Posta İdaresi almazmış! Bu da saçma bir iş... Yalnız adı taahhütlü almışlar.

Emniyet Müdürlüğüne gittim. İki-üç saat sonra iki memurla beni Sıkıyönetim'e götürdüler. Sıkıyönetim, eskiden öğrencisi olduğum Harbiye binasındaydı. Sıkıyönetim Mahkemesi'nin, şimdi ismini unuttuğum, şişman bir yargıç albayı beni karşısına aldı. Mahkemenin savcısıymış. İsmimi cismimi, bilindik soruları sorduktan sonra; kitapçığı ne amaçla yazdığımı parasını nereden aldığımı ısrarla sormaya başladı. "Bu yazılan sen yazmadın, kim yazdı? Eğer sen yazdınsa kimler esin (!) verdi?" diye soruyordu.

Verdiğim yanıtlar kendisini doyumuyordu. Önce de söylediğim gibi, beni onbeş seneye mahkum edebilmek için kitapçığın parasını yabancılardan almam gerekiyordu.

Soruların yarısında birdenbire, ne oldu anlayamadım, Sabahattin Ali'ye küfürler etmeye başladı. Hem nasıl küfür anlatamam!.. Yine dikkatinizi çekerim; karşımdaki kişi savcıydı, benim de ifademi alıyordu!

Sonunda, Sabahattin Ali'ye neden kızdığını anladım:

— Bana bayram tebriği göndermiş! diyordu.

— Aman efendim, dedim, bayram tebriği göndermek kötü bişey mi?

— Tanımadığım adam bana ne diye tebrik göndersin?

— Bilmem, tanıyıp tanımadığımı da bilmem! dedim.

— Bu tebrik kartı ne demektir biliyor musun?

— Bilmem!

— 'Seni biz listemize aldık, yönetimi ele geçirince seni asacağız!' demektir.

— Sayın albayım, böyle olduğunu sanmıyorum. Bununla birlikte bu konu

benimle ilgili değil, Sabahattin'e söyleyin, dedim.

Sorgudan sonra beni tutukladılar. Aynı binanın alt katındaki askeri cezaevine soktular. Hapiste olduğumu evimden de bilmiyorlardı.

Cezaevinde tanıdığım arkadaşlarla karşılaştım. Hiçbiri benimle konuşmuyordu,

göz kaç işareti yapıyorlardı. Sonradan anladım!.. Bu arkadaşlar altı ay Emniyet Müdürlüğü'nde tek hücrelerde gözaltında tutulduktan sonra askeri cezaevine getirilmişler. Burda hepsi bir koğuşa konmuş! Diğer hükümlülerle konuşmaları yasak edilmiş. Benim bundan haberim yoktu. Hapishanenin bahçesinde dururken, o arkadaşlardan Esat Adil yanıma geldi:

— Hoşgeldin! dedi, elimi sıktı.

Tam bu sırada, daha yanıt vermeme zaman kalmadan enseme bir yumruk indi. Dönüp baktım, bir asker. Cezaevinin gardiyanlarındanmış!

— Ne var?!! dedim.

— Ne konuşuyon len, bilmiyon mu yassah!.. dedi.

Hiç yanıt veremedim. Hapishaneye girer girmez böyle karşılanmıştım.

Diğer âdi suçlu hükümlüler gardiyana çattılar, hattâ -her hapishanede olduğu gibi- buranın da ağası zavallı askere epiy çıkıştı. Ben engel oldum. Sonradan bu saf Anadolu çocuğu gelip af diledi.

Bisüre bahçede tek başıma kaldım. Sonra yanıma hükümlüler gelip - gelenek olduğu üzere- "Geçmiş olsun!" dediler, yer gösterdiler. Evden haberleri olmadığı için yatağım da yoktu. Evden yatak gelene kadar kendilerinin en iyi yataklarını bana sundular.

Onbeş gün sonra bir iddianame geldi. Bu iddianamede *Nereye Gidiyoruz!* kitapçığı "ulusal çıkarlara aykırı yayın" olarak görülüyor, onbeş yıla mahkum edilmem isteniyordu.

Hukukçu ve avukat arkadaşlara gösterdim, hepsi de güldüler:

— Senin suçun yok! Fazla ceza istemeleri daha iyi, tutturamazlar, dediler.

Ha bugün ha yarın mahkemeye çıkacağım diye tam üç ay bekledim. Bu uzun bekleyişi de, "Senin suçun yok; ilk mahkemede nasıl olsa çıkacaksın. Hiç olmazsa seni bir süre içerde bırakmak istiyorlar" diye yorumluyorlardı.

Ben hapishaneye girince, gazetenin yürümesine olanak yoktu. Oysa biz gazetenin yayımını durduramazdık.

Amerika'ya ismarladığımız makinenin parasını ödememiz gerekiyordu. Gazetenin kadrosunu genişletmiştik. Bu arkadaşların geçinmesi gerekiyordu. Benim elimde on para yoktu. Çocuklarımın geçim derdi ve benim hapishanede geçinmem gerekiyordu. İşte bu sırada, Sabahattin Ali'yi de *Topunuzun Köküne Kibrit Suyu* yazısından üç ay hapis olarak Üsküdar Cezaevi'ne atmışlardı. Onun ve ailesinin de paraya gereksinmesi vardı. Bütün bu zorunluluklarla gazeteyi çıkarmak durumundaydık.

Ben hapishaneden yazı yazacak, dışardaki arkadaşlar da gazeteyi çıkaracaklardı. Mustafa Uykusuz yayın yönetmeni olmuştu.

Fakat benim hapishanede yazdığım yazıları dışarı çıkarttırmıyorlardı. Kendilerine, böyle bir yasak koymaya hakları olmadığını, bu yasaklarla birçok insanı açlığa mahkum ettiklerini, aslında bu yazıların gizli kapaklı olmadıklarını, nasıl olsa yayımlanacağını, eğer bir suç görülürse mahkemeye vermenin mümkün olduğunu boşu boşuna anlatmaya çalıştım. Ne yasa da ne hapishane düzenlemesinde "yazı yazdırmamak" diye bir yasak olmadığı halde, benim yazı çıkarmama engel oldular.

Ben de bu yasal hakkımı kullanmak için başka yollara başvurup yine yazı çıkardım. İleride ayrıntılarını anlatacağım şekilde hapishanede kaldığım sürece, bütün baskılara karşın, yazılarımı yazdım ve gazeteyi çıkardım.

Ben içerideyken *Markopaşa'nın* davaları sürüyordu. O zaman yayın yönetmeni olan Mustafa Uykusuz'u mahkemeye vermişlerdi. Bigün apansız, hapishane müdürü olan kişi koğuşa girdi:

— Kalk ulan! dedi kalktım.

— Ne var? diye sordum.

— Çabuk ol, mahkemeye gideceksin! dedi.

Bu hapishane müdürleri de nedense kendilerini olduklarından çok büyük bişey sanırlar. İçlerinde saygılı ve ince olanlar, sözünü sohbetlerini bilenler olmakla birlikte, çoğu birer Himmler rolüne çıkmış tecrübesiz oyuncu gibi gülünç oluyorlar. Bunlara kızılmaz, acınır. Müdür traş olmama, ceketimi giymeme fırsat vermedi, bar bar bağıırıyordu. Dışarı çıktık. Sivil hapishaneden yada savcılıktan iki jandarma gelmişti. İki de hapishanenin süngülü gardiyan erlerinden verdiler, etti dört! Hapishane Müdürü Yüzbaşı Sadettin de

öne düştü. Elime kelepçeyi vurup beni ortalarına aldılar. Ta Harbiye'den adliye binasına kadar yürüye yürüye geldik.

Bilmem, anlayamadım bu gösteriden amaç neydi?! Mahkemede Uykusuz'un tanıklığını yaptım. Bu tanıklığa bu şekilde dört kez geldim: Bikeresinde elimdeki kelepçenin anahtarını hapishanede unutmuşlar. Hâkim kelepçeli huzura almadığı için kırmak zorunda kaldılar.

Yollarda böyle kelepçeli dolaşmaya alıştım. Bazen eski okul arkadaşlarımla karşılaşıyordum. Onlar benden hep -kendi ölçülerine göre- büyük şeyler bekledikleri için beni bu durumda görünce bir tuhaf oluyordular, kaçıyorlar, acıyorlar, belki korkuyorlardı. Hep de onlarla böyle zamanlarımda karşılaşıyordum. Doğrusu bu utanılacak durumdur. Bikeresinde hapishaneye dönerken Yüzbaşı ayrılmıştı. Korumalara arabayla gitmemizi rica ettim, razı oldular, ama param yoktu. Cebimde bir Milli Piyango bileti vardı, amorti çıkmıştı. Yanımdaki süngülülerle beraber bir piyango bayisine gittik.

Herif amortiyi vermek istemedi:

— İki lira eksigiğine al! dedim.

Zaten bunu bekleyen Yahudi, ellerim kelepçeli olduğu için cebime elini soktu, bileti aldı, verdiği parayla arabaya bindik. Nedense bu olay pek zoruma gitti. Ondan sonra beni tanıklığa hapishanenin arabasıyla götürdüler.

Ben çeşitli yollardan sürekli dışarı yazı çıkarıyordum. Ve düzenli olarak gazete çıkıyordu. Fakat polis, yazıların üslubundan benim olduklarını anlıyordu. Bigün apansız merkez komutanı olan bir yarbayla hapishane müdürü koğuşa baskın yaptılar. Yatağımı aradılar, elbette bisürü kağıt, not, yazı çıktı. Bulduklarını adlılar, beni de apar topar merkez komutanı olan albayın huzuruna çıkardılar.

Albayın yanında bir de askeri hâkim vardı. Bu hâkim, Harbiye'yi benden bir yıl sonra bitirip bir politik olaydan ötürü katip sınıfına ayrılmış; Kars'ta birlikte o askerlik şubesinde kâtip, ben Müstahkem Mevki 1. Şubesi'nde subay olarak birlikte bulunmuştuk. Burda beni hiç tanımayan gibiydi. Benim de onu tanımaya gereksinmem yoktu. Albay sordu:

— Bu yazıları sen mi yazıyorsun?

— Evet, ben yazıyorum!

— Niçin yazıyorsun?

— Okuryazar olduğum için...

— Bundan sonra yazı yazmayacaksın!

— Niçin yazmayayım?

— Yazmayacaksın, o kadar! Zaten ne yazıyorsun, bisürü saçma, bunları ben okumam!..

— Siz okumazsanız, çocuklarınız okuyor. Okuyacak da...

Albay oldukça sinirlendi. Sonra askerî hâkim sorguya başladı:

— Bu yazıları dışarı çıkarıyormuşsunuz, *Markopaşa'* da basılıyormuş!

Ben yalan söylemesini sevmem, yalan söylemek zorunda kalınca da beceremem, belli olur. Ne yaparsın ki insanı işte böyle yalan söylemek zorunda bırakıyorlar. İnsanların hiç yalan söylemek gereksinmesi duymayacakları, mutlu ve namuslu dünya...

— Dışarı yazı çıkarmıyorum, dedim. Fakat dışarı yazı çıkarmam bir suç değildir!

CEZAEVİNDE HÜCRE!

Beni dışarı çıkardılar. Biraz sonra da hapishanenin ayrı biyerinde bulunan hücreler bölümüne götürdüler; beni bir hücreye attılar! Yataklarımı bile toplamaya olanak vermediler, arkadan yataklarım geldi! Kapıya koca bir kilit astılar, bir de süngülü asker diktiler. Biraz sonra bir subay Sıkıyönetim Komutanlığının yazılı emrini getirip bana imzalattı. Bu emirde "Cezaevinin disiplinini bozduğum için hücreye atıldığım" bildiriliyordu. Ne yapıp da disiplini bozduğum açık değildi. Çünkü cezaevinin kurallarında, yazı yazmanın yasak olduğuna değgin bitek kayıt yoktu. Hücrede kendi kendime akşam ettim. Helaya gideceğim zaman kapıyı vuruyordum, nöbetçi açıyor, birlikte helaya gidip dönüyoruz. Başkalarıyla bağlantı kurmayayım diye ilk zamanlar yemek de vermediler. Yalnız ekmek veriyorlardı. Bikaç gün sonra içerdeki arkadaşlarımla tabldotundan yemek gelmeye başladı.

Bu hücrede üçbuçuk ay bibaşıma kaldım. Hayatımın en mutlu günleri burada geçti!.. İçeriye kitap, kağıt, kalem verilmesi kesin olarak yasak edilmişti. Oysa ben en iyi ve ençok

kitabı burda okudum, durmadan okudum.

Daha önce haftada bikez karım ve bir arkadaşım görüşe gelirdi. Dışarı yazı çıkarmayayım diye görüşmeyi de yasakladılar. Hiçkimseyi göremez oldum. Bisüre sonra görüşü serbest bıraktılar. Fakat öbür mahkumlardan değişik biçimde görüşme yapıyordum. Beni cezaevi yönetmeninin odasına alıyorlar, karım odaya geliyor, karşıkışıya geçiyoruz. Bir kadın polis -galiba komisermiş!-, bir erkek sivil polis, cezaevi müdürü ve bir de kâtip binbaşı odada bize bakıyor, bizi dinliyorlar.

Yattığım küçük hücre, Harbiye'de okuduğum derslikten bölünmüştü ve tam sıramın olduğu yere gelmişti. Duvarda Bulgarca yazılmış yazılar, şiirler vardı. Bunların ne olduğunu ilerde anlamak üzere defterime yazdım. Sonra buyüzden neler oldu!...

Hücrede zaman algısından uzaktım. Kimileyin haftalarca geceleri uyumaz, çalışırdım. Aman, insanlardan ayrı geçen bu üçbuçuk ayım ne rahattı. İnsan böyle şairleşiyor mu, ne oluyor bilmem. Sözüm ona defterime şiirler karalıyordum. Bir sabah merkez komutanı birdenbire içeri girdi, deftere şiir yazarken beni suç(!)üstü yakaladı! Elbet defteri kalemi aldı; bunları nerden bulduğumu sordu. Gereken yanıtları verdim. Sonra şiirleri okudu. Bir tanesinde şöyle bişey vardı:

Güvercinler, gelin...

Kuru ekmeğimi paylaşayım sizinle!

Elbette b.ktan bir sey. Nedense buna fena halde kızan albay:

— Burası Sibiryaya mı, "kuru ekmeği"ni güvercinle paylaşacaksınız? dedi

Bu sözden nasıl Sibiryaya'ya gittiğini anlamak zor. Yalnız incelikle:

— Albayım, Sibiryaya'yı bilmiyorum fakat bana burda verilen yalnız kuru ekmele sudur! dedim.

Onbeş gün kadar sonra albay yine geldi, fakat bu sefer değişmiş, yumuşamış, yüzü gülüyordu. Odama girdi oturdu. Bizaman konuştu, gitti. Ondan sonra birkaç kez daha geldi, ilgisinin nedenini anlayamıyordum. Bigün aramızda şöyle konuşma geçti:

— Yavrum siz haklısınız, bunlara ne yazsanız azdır! Örneğin, bak bana, daha yirmi yıl görev yapabiliyorum, beni emekliye ayırıyorlar.

O zaman işi anladım! Bitakım subayları Ankara'dan muayene etmişler, çürüğe ayırdıklarını emekliye çekmişlerdi.

O zaman albaya:

— Bunu hiç olmazsa benim yaşımda anlamalıydınız! Saçlarınız ağarmış, dedim.

Bizaman sonra o merkez komutan emekliye ayrıldı, başkası geldi.

MAHKEME BAŞLIYOR

Siyasi sanık olarak askeri mahkemelere düşmemiş olanlara burada nasıl yargılamalar yapıldığını anlatmak zordur. Önce insanın aklına şu gelir: Memlekette uygulanan bir yasa vardır. Bu yasaların uygulama yeri de mahkemelerdir. Böyle olduğu halde niçin biri sivil, biri de askeri olan iki ayrı mahkeme vardır? Sıkıyönetim komutanı istediği suçları kendi askeri mahkemesinde gördürür, istediklerini de adliyeye terkeder. Acaba sivil mahkemeler, yani adliye tam bir adalet kurumu değil de askeri mahkemeler mi bu işi yapıyorlar? Üstelik bu askeri mahkemeler de hukuk bilimiyle hiçbir ilgisi olmayan askerlerin, generallerin emrindedir. Bu generallerin ismi de 'Âmir-i Adli'dir, yani adaletin, adliyenin âmiri...

Hapishaneye girdikten üç ay sonra ilk mahkemeye çıktım. Mahkeme başkanı yine hukukla ilgisi olmayan bir tümgeneral, iki üye vardı, ikisi de albay, ama hâkim değil.. Bir de askeri hâkim vardı. Bu benim sınıfımdan, lise öğrenimini birlikte yaptığımız Nejat isminde bir askeri hâkimdi. Ben onun nasıl olup da liseyi bitirdiğine şaşarken, yıllardan sonra karşımda yargıç olarak gördüm. Herhalde sonradan fazla ilerlemiş olacak. İşte mahkeme kurulu bunlardı. Yani dört kişilik kurul içinde, hukukla ilgisi olan yalnız bitane... Oysa ki hepsi de eşit oy hakkına sahip. Sorgumu yapan hakim albay da savcı koltuğunda oturuyordu.

Ben mahkemenin hiç olmazsa gizlikapalı yapılmamasını, gazetelere yansımalarını istiyordum. Bu nedenle de bütün gazetelere haber göndermiştim. İlk celseye gazetelerin muhabirleri geldi. Mahkemeyi de gizli yapmadıkları için doğrusu içime bir umut geldi. Fakat ilk celse sonunda Sıkıyönetim Komutanı bütün gazetecileri çağırıp:

—Mahkemeye değgin hiçbir şey yazmayacaksınız, diyor.

Habercilerden Zeki'nin söylediğine göre: "Bir kelime yazanın gözünü patlatırım!" diyor.

Doğal olarak ondan sonra mahkemeye hiçkimse gelemedi. İki süngülü er, ben, hâkim olmayan mahkeme başkanı tümgeneral, bir topçu albayı, bir piyade albayı, bir yüzbaşı hâkim, bir de hâkim albay savcı... Bilindik sorgudan sonra, hep yineledikleri soruları bikere daha sordular!

— Bu kitapçığı kim yazdı?.

— Ben yazdım!..

— Kim yazdırttı?

— Kimse yazdırtmadı, ben yazdım.

— Kim esin verdi?

En sonra da:

— Bu kitapçığı basmak için parayı kim verdi? diye sorunca, üzerinde ısrarla durulan bu kuşku karşısında artık dayanamadım:

— Bunun parası atla deve değil generalim! dedim.

Bu sözüm üzerine, mahkeme başkanı:

— Mahkemeye hakaret ediyorsun! dedi ve beni epiy payladı. Az kalsın bir de mahkemeye hakaret suçundan ceza yiyecektim!

Doğal olarak beraatimi istedim, onlar da pek doğal olarak isteğimi geri çevirdiler. Ben beraat edeceğimi umduğum için mahkemenin kısa zamana atılmasını istedim.

Mahkemenin üçüncü oturumunda tanıklar geldi. Beni Türk Ceza Yasası'nın 161. maddesinden yani "ulusal çıkarlara aykırı yayın"dan mahkemeye vermişlerdi. Fiilin suç olması için yayınlama işinin yapılması gerekiyordu. Basın Yasası'nın ikinci maddesinde yayınlama fiili betimlenir. Yayınlama demek: Bir basılı kağıdın satılması, asılması, üç-dört kişi tarafından okunmasıdır. Oysa benim kitapçığım satılmak, asılmak, okunmak şöyle dursun, daha tam basılmamı bile... Bu durumda ortada suç şöyle dursun, fiil bile yoktu. Şimdi mahkeme, yayınlama fiilinin oluşması için kitapçığı okumuş olanları arıyordu: Kitapçığı dizen dizgici tanık olarak geldi, ona sordular:

— Kitapçığı sen mi dizdin?

— Evet.

— İçinde neler yazıyor?

— Bilmem.

— Nasıl bilmezsin, insan dizdiği yazıyı okumaz mı, herhalde okudun!

— Hayır okumadım, biz harfleri teker teker alır dizeriz, ne yazdığımız aklımızda

kalmaz!

Sonra kitapçığı basan makinisti çağırdılar:

— Bu kitabı sen mi bastın?

— Ben basıyordum. Bir yüzünü basarken polisler geldi. Hepsini alıp götürdüler.

— Kitabın içinde neler yazıyordu?

— Bilmem!

— Nasıl bilmezsin, sen basmadın mı, bastığın şeyi okumadın mı?

— Okumadım.

Sonra basımevi yönetmeni, -şimdiki *Yeni İstanbul* gazetesinin sekreteri- Sacit Öget'i çağırdılar.

— Siz önünüze gelen her kitabı basar mısınız, hiç bunları okumaz mısınız?

— Gelen kitapları okumamıza olanak yoktur. Bütün işimizi gücümüzü bırakıp da basılmaya gelen kitapları okusak, yine yetişmez. Basımevi hergün binlerce sayfalık kitap basar.

— Bu suç değil mi, sizin sorumluluğunuz yok mu? Siz bu kitabı okumadınız mı?.

— Hayır okumadım. Bir arkadaşım gelmişti. Makinede basılırken görmüş. "Aman, ne yapıyorsun! Bu kitap basılır mı hiç?!" dedi. Ben de tam baskıyı durdurmuşum ki polisler gelip hepsini aldılar.

Sacit Öget'in "arkadaşım" diye sözettiği tanık geldi. Bu, Mülkiye mezunuymuş.

Galatasaray adlı spor dergisinde spor haberciliği yaparmış. Anlatmaya başladı:

— Efendim, bizim *Galatasaray* dergisi da orada basılırdı. Makine dairesine girdim, baktım bir kitapçık basılıyor!

Paşa, umutla sordu:

— Okudunuz mu çocuğum?

— Hayır, okumadım!

— O halde zararlı olduğunu nerden anladınız da basımevi yönetmenine "Hiç bu kitap basılır mı?" dediniz?

— Okumadım, yalnız kapağını gördüm. Kapakta *Nereye Gidiyoruz!* diye başlık ve Aziz Nesin imzası vardı. Altında da *Amerikan Yardımının İçyüzü* diye yazıyordu. Amerikan yardımı karşıtı olduğunu ve Aziz Nesin'in imzasını da gördüğüm için ne olur ne olmaz, basımevinin başı derde girer diye böyle söyledim.

— Aferin oğlum!

Sanırım, Askeri Yargılama Usul Yasası'na göre soruları yalnız hâkim sorar. Diğer üyeler hâkim aracılığıyla sorarlar. Benim mahkememde, hâkim hemen hemen hiçbir şey sormadı. Bütün soruları hep başkan olan paşa soruyor, kimileyin tartışıyor, kimileyin kendisinin yazına meraklı olduğunu söylüyor, kimileyin de tarih anlatıyordu.

[Arşivimizde *Medet Dergisi'nin 17.sayısı olmadığı için burada eksik bir bölüm kalmıştır.*]

Arkasında Cezaevi yönetmeni olan yüzbaşı, sınıf arkadaşım, iki yüzbaşı daha, iki tane gedikli başçavuş ve iki de er vardı. Hepsini daracık odaya giremediler, bir bölümü dışarda kaldı. Beni bir kenara çektiler. Albay, yüzbaşılara emir verdi. Bütün eşyam didik didik edildi. Ne kadar kalem, kâğıt, yazı, not, kitap varsa hepsini aldılar. Sonra bana:

— Soyun!.. dedi.

Ceketimi çıkardım.

— Soyun!..

Gömlek ve fanilamı çıkardım..

— Soyun!..

Pantolonumu, ayakkabılarımı çıkardım. Çoraplarımı da çıkarttılar. Üstümü başımı iyice aradılar. Yazıya, kitaba değgin ne varsa aldılar. Beni eski geldiğim hapisane koğuşuna verdiler. Bibaşıma bir hücrede kalmamı kendileri için daha tehlikeli bulmuşlardı. Daha doğrusu ne yaptıkları anlaşılmıyordu.

Beni çıkardıkları hücreye de bilmeden yazılarımı dışarı çıkaran yüzbaşı arkadaşımı koymuşlardı. Müthiş bir vicdan azabı duymaya başladım. İki saat sonra beni sorguya çektiler:

— Yazıları kimin aracılığıyla çıkarıyorsun?

— Yazı çıkarmıyorum.

— Peki bu yazılar kimin?

— Onlar benim, burada alıştırmaya yapıyorum, can sıkıntısı...

Ellerinde bir gazete koleksiyonu vardı.

— Bu yazıların senin olduğu kesin.

Polis tarafından bir ihbar yapıldığı, rapor verildiği kesindi. Bu yazılar o kadar benimdi ki, yadsımak ayıp olacaktı.

— Bu yazıları dışardayken yazdım, dedim.

Bu sorgu suale dikkatinizi rica ederim. Sanki ben yazı yazmakla büyük bir suç işliyordum. Yazılarda suç varsa savcılığın kovuşturma açacağı kesindi. Bana yazı yazdırılmayan hapishaneye eksiksiz biçimde eroin giriyor, esrar giriyor, bıçak giriyor ve içerde kumar oynanıyordu. Yalnız bana yazı yazdırmıyorlardı. Bu sorular o hale geldi ki sonunda yüzbaşı arkadaşımın yazıları çıkardığını bildiklerini söylediler. Oysa bu arkadaşım bikez, o da bilmeden yazı çıkarmıştı. Doğruyu söylemekten başka umar kalmadı. Arkadaşım üç gün hücrede kaldıktan sonra salıverildi.

Ben bu kez kendilerine açıkça yazı yazmaya ve bu yazıları çıkarmaya zorunlu olduğumu, bunun da zaten hakkım olduğunu söyledim. Onlar bitürlü hangi yollarla yazı çıkardığını öğrenemediler. Fakat bu kez yazı yazmamı, kantinden kâğıt, kalem almamı yasak ettiler. Bütün bu sıralarda görüşlerim kesinlikle yasaklandığı için dışarıda olup bitenleri hiç bilmiyordum. Hatta gazetenin çıkıp çıkmadığını bile bilmiyordum. Yazı yazıp yazmadığımı denetlemek için arkama mahkumlardan ispiyon koymuşlardı. Geceyarısından sonra herkes uyuyunca yazılarımı yazmaya başladım. Bu kez de yatağımın başında sabaha

kadar nöbetçi bekletmeye başladılar. Artık umar kalmamıştı, helaya giriyor ve orda yazı yazıyordum. Bikaç sayı da heladan yazılan yazılarla gazete çıkmıştı.

BİR KARŞILAŞMA

Bigün yine mahkeme salonu önüdeyken, birdenbire orda Orhan Erkip'i gördüm. Ben bu işlerin kimin başının altından çıktığım bilmediğim için, Orhan Erkip'i görünce sevindim. Kendisini yazıların nasıl dışarı çıktığını anlamak için sorguya çağırdıklarını sandım. Orhan beni görünce sarardı, şaşaladı. Hâlâ hiçbir şeyin farkında değildim. Orda bulunan gardiyanlar ayırdına varmasını diye Orhan'a:

— Arkanı dön, dedim.

İkimiz de birbirimize arkamızı döndük. Ben ona nasıl arandığımı anlattıktan sonra:

— Arkadaşlara söyle merak edecek bir şey yok, dedim. Sonra da:

— Gönderdiğim yazıları alıyor musunuz, gazete çıkıyor mu? diye sordum.

— Alıyoruz. Gazete de çıkıyor! dedi.

Ben mahkeme salonuna girdim. Mahkemeden çıkınca komutanlıkta yeniden sorguya çektiler. Alınan belgelerim, yazılarım arasında, önceden söylediğim gibi, uzun zaman kaldığım hücrede duvardaki Bulgarca yazıları not etmişim, işte bu notlar çıkmıştı.

— Sen Bulgarca bilir misin? dediler.

— Bilmem, dedim. Ben bu sorunun neden gerektiğini kestiremediğim için onları doyuracak yanıtlar veremiyordum. Sonunda, zor anlatabildim. Ama bir insanın can sıkıntısından duvardaki bilmediği yazıları neden not ettiğini bitürlü anlamadılar.

MAHKEMENİN KARARI

Uzun bir savunma hazırlamışım. Ondokuz daktilo sayfası tutan bu savunmamın okunması birbuçuk saat sürdü.

Artık bu savunmadan sonra, zaten suçlu olduğuma kendim inanmadığım için, hemen salıvereceklerini sanıyordum. Savunmadan sonra mahkeme kurulu aralarında konuşmak üzere müzakereye çekilince daha çok umutlandım. Kurulun müzakeresi de yarım saatten fazla sürdü. Sonuçta, kararın başka bigün verileceği bildirildi.

Ben içimden "Eh artık, altı ay yattık ama, herhalde beraat edeceğim!" diyordum.

KENDİ GAZETEM, KENDİ ALEYHİMDE

Son zamanlarda çıkmakta olan *Malûm Paşa* gazetesini dışardan getirtebiliyordum. Bir sabah gazete geldi, bir de baktım ki *Malûm Paşa*, yani benim gazetem baştanaşağı bana ve Sabahattin Ali'ye küfürlerle dolu! Gözlerime inanmadım, bidaha okudum. İşin şaka, gülmece yanı yok, düpedüz "Namussuzlar, vatan hainleri" diye küfür ediyordu. Üstelik bu küfürlerden başka yazılar da yine benim yazılarımdı. Ne olduğumu anlayamadım. Ondan sonra çıkan sayıda her şey anlaşılıyordu. Biz Markopaşaçılar vatan haini, yabancı ajanıyımız. Hâlâ bu gazete benim yazılarımla çıkıyordu. O günlerde, eli kolu bağlı, hapisanede neler çektiğimi anlatamam. Benim yazılarım bisüre sonra elbet bitecekti. O zaman nasıl olsa gazetenin satışı düşecekti. Gerçekten böyle de oldu, yetmişbin satan *Markopaşa'nın* satışı Orhan Erkip'in elinde bine kadar düşmüş ve kapanmak zorunda kalmıştı. Duyduğuma göre, benim yazılar bitince, Orhan Erkip parayla Bedîî Faik denen yeni bir yazara yazdırmış!

GAZETE HIRSIZLARI

O sırada, görüşü yine serbest bıraktılar. Aslında yalnız bir görüşmeci geliyordu. O görüşmecimin anlattığına göre, benim bilmediğim olaylar şöyle olmuş: *Malûm Paşa'nın* dördüncü sayısı piyasaya çıkmış. Beşinci sayısını hazırlamışlar. Akşam yönetimevinden arkadaşlar ayrılmışlar. Ertesi sabah yönetimevi olarak kullanılan apartmana geldikleri zaman kapıyı açık bulmuşlar. İçeri girince, masaların gözleri kırılmış. Evrağa bakmışlar, hiçbiri yok. Dağıtımçı defterleri, abone ve hesap defterleri, benim tomarla yazım ve bitakım eşya çalınmış!

Alabildiğine şaşırarak arkadaşlar ilk iş olarak o bölgenin polisine başvuruyorlar. Polis kimden şüphelenildiğini soruyor. Arkadaşlar hiçkimseden şüphe etmiyorlar.

Dışarda bütün bu olaylar yaşanırken, benim yargılamam de son evresine gelmişti. Her

nedense mahkeme kurulu bir avukat tutmam için diretiyordu. Böyle bir davada avukatın kendi düşüncelerini elbette benim kadar savunamayacağı belliydi. Sonra hiçbir zaman suçlu olduğuma inanmıyordum. Bundan başka, askerî mahkeme olduğu için avukatlar fazla para isteyebilirlerdi, bende az bile olsa avukata verecek para yoktu. Hele son olaylar, gazetenin çalınması, bizi son derece zor duruma sokmuştu. Bu nedenle sonuna kadar kendi savunmamı kendim yaptım ki mahkeme başkanı ve hâkim de, sonradan öğrendiğime göre, savunmamı çok beğendiklerini, hatta bu çeşit bir savunma dinlemediklerini söylemişler. Ben bu savunmayı birçok noktalardan beğenmem. Çünkü bu savunmayı, temelde, beraat edebilmek için hazırlamıştım. Kesinlikle mahkûm edileceğimi bilmiş olsaydım, savunmamı hiç de böyle yapmazdım. Deneyimsizliğime geldi. Savunma birçok noktalardan önemli olduğu ve o zamanki olayları açıkladığı için ancak bir bölümünü veriyorum:

"Öyle bir suçtan sanık olarak yüksek huzurunuzu meşgul ediyorum ki: Ulusal çıkarlara aykırı eylemlerde bulunmak gibi, bana yüklenen bu suçtan kendimi aklamak için buradaki savunma çabam, hayatımın en büyük üzüntüsüdür. Yazdığım *Nereye Gidiyoruz!* isimindeki kitapçığın, kendi kanı ve düşünceme göre ulusal çıkarlara aykırı olmadığını açıklamadan önce, huzurunuzla nasıl geldiğimi anlatmam, savunmam açısından önemlidir.

Bu bir formalık kitapçığı yazıp basımevine verdikten birkaç gün sonra, iki sivil polis memuru tarafından Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Emniyet Müdürlüğünde dört gün hiçkimse tarafından hiçbirşey sorulmadan bekledim. Dördüncü gün polisçe ifadem alınarak salıverildim. Aradan iki hafta kadar bisüre geçtikten sonra yine bir memur eşliğinde getirilerek mahkemeniz savcısı tarafından ifadem alındı, yine salıverildim. Ve iki hafta sonra da tutuklandım.

Yapılan sorgularda bana sorulan sorular üç nokta üzerinde toplanıyordu:

- 1- Bu kitapçığı bastırmak için parayı kimden aldığım,
- 2- Kitapçığı bana kimin yazdırdığı,
- 3- Benim imzam, altında gizlenen gerçek yazarın kim olduğu.

Sorgunun merkezi ağırlığını oluşturan bu iki sorudan da anlaşılıyor ki asıl suç oluşturması gereken öge, kitapçığın içinde şöyle veya böyle yazı bulunmasından çok, paranın sağlandığı yerle bu kitapçığın gizli bir amaçla bir başkası tarafından bana dikte ettirilmiş olmasıdır. Bu kitapçık, Amerikan ve İngiliz emperyalizmi aleyhinde yazılmış olduğuna göre para nerden sağlanır? Ve bu kitapçık kimler tarafından yazdırılır? İşte bu iki sorunun doğurduğu ağır kuşkunun hangi nedenlerle ortaya çıktığını açıklarsam, sorun biraz daha aydınlanır.

Haklı olarak şöyle bir soru akla gelir ki, durup dururken böyle bir kuşku altına girmenin nedeni nedir? Bundan yedisekiz ay kadar önce gizli komünist etkinliklerden sanık ve şimdi de askeri cezaevinde tutuklu olanlarla birlikte polis tarafından tevkif edildim. Onyediyedi gün Emniyet Müdürlüğünde bir hücrede, günlerce aç bırakılarak, tehdit edilerek, dövülerek, en çirkin ve bayağı küfürlerle aşağılanarak -eğer gözetim altında tutulmaksızın- gözetim altında tutuldum. Yumruğunu yasadan üstün sayan insanların karşısında asılsız, uydurma ve bilmediğim olaylara değgin sorulara yanıt vermek için tehdit edildim. Sonunda hiçbir parti, sendika, topluluk ve örgütle ilgim olmadığı saptanarak, özgür bırakıldım. Ama iş işten geçmişti artık! Çünkü bundan sonra polislerin gözünde ben, memlekette bir tehlikeydim.

Çok acı olmakla birlikte bir gerçektir ki, yirmi senedir komünist diye yakası bırakılmayan, kendisine yapılan eziyet ve işkenceleri dinleyenlerin tüyleri diken diken olan birisi bana dedi ki, "Ben komünist değildim. İlk tutuklandığım zaman komünizmin K'sini bilmezdim. Ben dayak yiye yiye komünizmi öğrendim!"

Müdürlükteki nezaretten salıverildikten sonra, önceden yapılandan birkaç kat daha sıkı şekilde izlenmeye başladım. Birkaç memurun aylarca beni pek de kurnazca olmayan bu izleyişlerle hak ettikleri sanılan aylığa acımamak elde değildir. Çok isterdim onlara, "Çabanız boşunadır, istediklerinizi söylemeye hazırım" diyebileyim.

Yazılarımın basılmaması için matbaacılar tehdit edildi, bastıklarımın sattırılmaması için dağıtımcılar tehdit edildi. Komünistlik damgasıyla teşhir edilerek yalıtıldım, yalnızlaştırıldım. Çevremde selam verilmeye bile ürkülen korkunç adam olarak tanınmaya başladım. Hiçbir iş yapmama olanak bırakılmadı. Bütün bu durum karşısında gerçeğin ortaya çıkmasını sabırla ve bu güçlülere göğüs gererek bekledim. Doğrusunu isterseniz, başka birşey yapma olasılığım da yoktu.

Onları bir hükümet gücü olarak bu davranışlara yönelten nedenlerden biri de muhalif olmaklığıdır. Eğer vicdan ve mantık çerçevesinde değerlendirilirse, muhalefetin ne çetin

devreler geçirdiği, hele bir ara Mareşal Fevzi Çakmak'a ve Celal Bayar'a, onsekiz yıl Türk dış politikasını yönetmiş olan Tefvik Rüştü Aras'a kadar 'komünist' diye dil uzatıldığı ve muhalefeti bu şekilde damgalamak için dil alışkanlığı ve kolaylığı olduğu gazete koleksiyonlarında görülebilir.

Artık her adımım polisçe kaydadeğer olmuştur. Her edimim her işaretim önemliydi, her yazım tehlikeliydi. Ve adım adım izleniyordum. İşte bu sırada adı geçen kitapçığı yazdım ve basımevine gönderdim. Mahkememin gidişinden anlıyorum ki, bu kitapçığın kimin tarafından polise ihbar edildiği şu anda bile mahkemenizce de bilinmemektedir. Yalnız benim bildiğim bir gerçek varsa, eğer benim her edimimi her yazımı gereğinden öte, hatta boş yere büyüten polis tarafından bu kitapçıklar daha basımevinde basılırken toplatılıp işe bir olağanüstülük verilmeseydi, yani kitapçıklar yayınlanmış olsaydı, olaylar hiç de bu şekilde gelişmeyecekti. Bu sözlerimi şununla da kanıtlayabilirim ki, benim kitapçığımdan çok daha ağır biçimde Amerikan yardımına saldıran, İzmir'de çıkan *Zincirli Hürriyet* gazetesini ne toplattırılmış ne kapatılmış, hatta ne de mahkemeye verilmiştir. Çok şükür İzmir ve İstanbul aynı yasalara bağlı olan Türkiye sınırları içindedir.

Buraya kadar durumu anlatmaktan amacım, bu işe ilk kez polisçe el konulmuş olduğu için, polis tarafından verilen bilgilerin, rapor ve incelemelerin göz önüne alınmaması ve adilliğine bütünüyle inandığım yüksek mahkemenizi, bana değgin ilk bilgilerinize neden olan önyargılardan kurtarmaktır. Örneğin yine görüldü ki, polisçe verilen bu bilgilerden birisi de, Marko Paşa gazetesinin yönetmeni tarafından bu kitapçığın yazılmış olduğudur ki bu bilgi, bu tanığın kendisi ve ifadesiyle karşılaşan mahkeme kurulunu bile şaşırtmıştır sanırım.

Ben bir Sosyalistim! Bana değgin kuşku bulutlarını bütünüyle dağıtmak için sosyalizmden ne anladığımı açıklama gereği görüyorum. Kısaca, sosyalizmden anladıklarım şunlardır:

(Sosyalizmi böyle birkaç madde içinde formüle edişime, haklı olarak bazı okuyucularım şaşacaklardır. Okuyucularıma şunu anımsatayım ki bu savunma, hukukçu olmayan general ve albaylar mahkemesi karşısında yapılmıştır. Kendim de asker olduğum için oldukça iyi bilirim ki kısa ve formüle edilmiş bilgilerden hoşlanırlar. Ve kimileri, zengin ansiklopedik bilgileriyle herşeyi tam bildiklerini sanırlar. Örneğin mahkeme başkanı olan general, biraralık, hem de mahkeme sürerken davayı bırakıp, kendisinin yazınla uğraştığını, şiir ve sanattan anladığını anlatmaya başladı. A.N)

Sosyalizm böyle elle tutulur maddeler halinde verişim, doğru olmasa bile, içinde bulunduğum durumdan ötürü gereklidir.

1- Ulusun her bireyinin gelişebilmesi için, toplumsal hayatta eşit koşul ve olanaklara sahip olması. Yani insanların yaşamını rastlantıların eline bırakmamak. Zeki ve yetenekli bir yavruyu köprü altında serseri, ahmak ve hileci karaborsacıyı da milyoner yapan; serseriye adam öldürmeye yöneltirken ve binlerce çocuk okul bulamaz yada okula girmek olanağı bulamazken, karaborsacı milyonerin oğlunun Avrupa'da okumasına olanak veren toplum yapısı bozukluğunu, hak temeli üzerine düzenlemek.

2- Eşit derecede sunulan koşul ve olanaklar içerisinde bireylerin, çalıştıkları ve hak ettikleri kadar kazanmaları ve gönence kavuşmaları. Yani bütün hayatını bilime veren yada günün ondört saati çalışan insan sefillik içinde kıvranırken, öbür yanda başkalarının sırtından geçinen ve günde bir saat bile çalışmak gereksinimi duymayan madrabazların yetişmesine, türemesine olanak vermemek.

3- Ulusal kazançlardan, halkın her bireyinin ortaklaşa ve eşit bir biçimde yararlanması.

4- Bütün çalışanların, çalışmayacakları günlerde de insanca koşullarda yaşayabilmelerinin güvence altına alınması. Böylece, gelecek kaygısıyla herhangi bir yolsuzluğa sapmalarına, görevlerini kötüye kullanmalarına gerek bırakmamak, engel olmak.

5- İnsanların bibaşka insan tarafından, bireylerin toplum, toplumun da bir sınıf yada bir zümre tarafından sömürülmemesi, birinin ötekine karşıt ve zarar verecek biçimde gelişmemesi.

6- Ülkelerin birbiri tarafından, hele küçük ülkelerin büyük ülkeler tarafından sömürülmemesi.

İşte benim sosyalizmden anladıklarımın bıkımsı bunlardır. Bu inançların ve bu inançlarla yazdığım kitapçığın ulusal çıkarlara aykırı değil; tersine, ulusal çıkarlar gereği olduğuna inanıyorum. Ve bunları söylemekle de yeni ve özgün bişey yapmış değilim kuşkusuz. Asıl şaşılmalı olan, ellerinde daha inandırıcı nedenler yokken, böyle düşünmeyen milliyetçilerin ve aydın olduklarını söyleyenlerin bulunmasıdır.

Klişeleşmiş sert düşüncelerden, kalıplaşmış katı yargılar ve ezberlenmiş eski bilgilerden kurtulduktan sonra, bu kitapçığı ülkemizin büyük ülkelerden biri tarafından sömürüleceği korkusu ve kuşkusunu altında ve bütünüyle ulusal bir heyecanla yazmış olduğumu söyleyebilirim.

Değil soyut ve çok bileşenli bir konu, tümüyle somut ve bayağı bir eşya bile bir topluluk tarafından aynı duygularla kavranamaz. Örneğin şu pencerede cam olup olmadığı sorulsa, eğer bulunduğumuz konumdan güneşin cam üzerindeki yansımaları görülüyorsa, cam vardır, deriz. Bulunduğu yerden bu yansımaları göremeyenler, cam yoktur, der. Gözleri keskin olup da camın üzerine konmuş sineği gören, camın olduğunu, bu sineği göremeyen miyop, camın olmadığını söyler.

Bunun gibi daha birçok örnekler bulunabilir ki insanlar olayları ve şeyleri, buldukları konumlara, duyarlarının güçlerine ve buna benzer özelliklerine göre başka başka kavrar, açıklar ve genelde anlaşmazlığa düşerler. İnsanlar gözlerinin önündeki nesne üzerinde böyle bir anlaşmazlığa düşerlerse, vatanseverlik, ulusal çıkarlar gibi soyut bir konu üzerinde nasıl olur da tümüyle anlaşmış bulunurlar?

Yani nasıl olur da ondokuzmilyon insanın, Amerikan yardımının ulusal çıkarlara uygun olduğunu benimsemesi istenebilir? Bunun olanağı var mıdır? Eğer Amerikan yardımını bütün Türk halkının, ulusal çıkarlara uygundur, diye benimsemesi isteniyorsa bu, "Sizin yerinize düşünecek insanlar var, sizi düşünmek zahmetinden kurtardık" demek gibi pek acıklı bişey olur.

Kâh demokrat olduğumuzu kâh demokrasiye doğru ilerlediğimizi söylediğimiz memleketimizde, izin verilsin de gerçekten demokrat olduğumuzu kanıtlamak için olsun bir kişi de bu yardımın karşısında bulunsun! Ve bunu söyleyen insan da milliyetsiz, komünist veya şimdi sanık olduğum gibi ulusal çıkarlara ve duygulara aykırı hareketlerde bulunuyor diye suçlamalara uğramasın.

Bu yardımı yapan ve bize borç veren Amerikan Kongresi'nde, kongre üyelerinin üçte biri, benim yazılarımdan çok daha ağır biçimde "Amerikan emperyalizmi küçük ülkeleri satın almak istiyor, Üçüncü Dünya Savaşı'nı hazırlıyor!" diye konuşmuşlardı. Doğrudan borç veren ulusun milletvekilleri bu kadar korkusuzca konuşurlarsa, borç alan, borç altına giren, bunu ödeyecek olan asıl sorumlu ulusun bitek bireyi bu yardım ve borcun aleyhinde konuşursa suç mu işler? Borç vermeye muhalefetten Amerikan Kongresi'ne kadar yükselmiş üçte bir kadar kalabalık bir topluluk oluşturan kongre üyelerine komünist, Amerika'nın ulusal çıkarlarına aykırı hareket ediyorlar denilmiş midir?

Benim bu kitapçıkta doğru veya yanlış düşünmüş ve yazmış olmam önemli değildir. Yukarda da açıkladığım yönlerden, bana göre ve benim gibi düşünenlere göre doğru, başka türlü düşünenlere göre yanlıştır. Kitapçıkta düşüncemin savunmasını sonra yapacağım. Asıl önemli olan kitapçıkta düşüncelerin doğruluğu yanlılığı değil, düşüncelerin kendisidir. Ve ben böyle düşünmüş olduğum için, neden dolayı ulusal çıkarlara aykırı hareket etmiş olduğumu bitürlü anlayamayacağım. Düşüncemi daha açık söylememe izin vermenizi ve yalnızca içtenlik ve heyecanımdan dolayı bir yanlışa düşerseniz bağışlamanızı dilerim.

Bence ondokuzmilyon Türk'ün "Evet!" veya hepbirden "Hayır!" demesindenense, - [yardım] alma işine veya herhangi bir işe- içlerinden bir bölümünün "Evet!" veya bir bölümünün "Hayır!" demesi, her iki tarafın düşüncelerinin tartışılmasını ve ne evet ne de hayır diyenlerin ulusal çıkarlara aykırı hareket etmiş sayılmamasını tercih etmek gerekir.

Ben önce Türk'üm, ondan sonra şuyum veya buyum. Kitapçıkta düşüncelerim doğru da olsa yanlış da olsa ulusal çıkarlara aykırı bir hareket değildir. Olsa olsa iddia makamı bu düşüncelerin yanlılığını iddia ve belki de isbat edebilir, ama böyle de olsa ulusal çıkarlara aykırı olduğu ve böylece bir amacı taşıdığı nasıl iddia ve isbat edebilir? Kitapçıkta düşüncelerimin kendi inanişime göre doğruluğunu kanıtlamaya çalışmadan önce şunu

belirteyim ki, bulunduğumuz zaman içindeki siyasal olayların doğruluğunu veya yanlışlığını aynı zaman içinde belirlemek olanağı yoktur. Bu hükmü ancak zaman verir; Amerika'dan borç almakla belki iyi yapıyoruz belki de iyi yapmıyoruz. Bunu ancak zaman belirler. Bunun örneklerini tarihten her zaman çıkarmak mümkündür.

Ben yalnızca düşünen bir Türk vatandaşı sıfatıyla bunları yazmış bulunuyorum. Ulusal konular, sorunlarla ilgili hertürlü iç ve dış olayları bu memleketin öz çocuğu olarak düşünmek görevimdir. Beni yetiştiren bu toprakların insanlarına karşı boynumun borcudur. Yine beşer olarak bu düşüncelerimde şaşmış olabilirim ki henüz bu bile bugün için belli değildir. Elbette bana, sen de kim oluyorsun, neyin nesisin, senden başka düşünenecek kalmadı mı, diye bir soru sorulacak değildir. Memleketin gençliğine, öyle düşünmeyin böyle düşünün, demek, onlara hiç düşünmeyin yada lokmalarınızı çiğnemeyin, bizim çiğneyip size verdiklerimizi yutun, demektir. Memleketin düşünür ve aydınları, özellikle bizden önceki kuşak, gazetelerde sık sık gençlikten, gençliğin boş işler ve sözler kadar ciddi meselelerle ilgilenmediğinden yakınır. Ve bu yakınma haklıdır. Ancak bu durumun nedenleri araştırılmış ve bu nedenler ortadan kaldırılmış mıdır? Bir memleket insanların hep birden, kendi kafalarına gerek duymadan, başkalarının kafasıyla düşünmesi arzu edilirse, arada sırada -hiçbir özdeksel çıkarı olmadığı halde- bu arzuyu çiğneyenlere komünist denirse, izletilir ve tutuklanırlarsa, bu örnek önünde diğerlerinin ne dereceye kadar cesur olabilecekleri sorulmalıdır. Bu olayın doğruluğunu bir örnekle açıklayacağım. En yakın örnek olarak da, benim bu mahkemem sırasında tanık olarak dinlenenlerden ikisini alacağım. Bunlardan biri, kitapçığın basıldığı basımevinin yönetmeni olan bir Galatasaray mezunu tanık, kitapçığı okumadığını, ancak kapağındaki bir cümleden Amerikan yardımı aleyhinde olduğunu anladığı için baskıyı durdurduğunu söyledi. Diğer tanık, bir mülkiye mezunu da yine kitapçığı okumadığı halde, Amerikan yardımı aleyhinde olduğunu basımevinin yönetmeninden öğrenince, basımevi yönetmenine, "Bikaç kuruş için ne diye başınızı belaya sokuyorsunuz, madem ki Amerikalılara atıp tutuyor, basmayın" dediği kendi ifadesinde bulunmaktadır. Bu iki ilginç ifadenin yüksek mahkeme kurulunun da dikkatini çekmiş olduğunu sanırım. Benim kuşağımdan olan bir Galatasaray ve bir mülkiye mezunu, daha içinde ne olduğunu okumadıkları, salt Amerikan yardımı aleyhinde olduğunu bir cümleden anladıkları bir kitapçığın baskısını durdurmuşlardır. Nerde kaldı ki herhangi bir düşüncüyü, hele hükümetin kararları aleyhindeki bir düşüncelerini özgürce tartışacaklar ve yazacaklar. Gerçek böyle olmakla birlikte bu çeşit insanlar boş da duruyor değillerdir. Hükümetin aldığı birçok kararların aleyhinde, kahvede, evde, tramvayda, vapurda dedikodu ve fiskos yapmaktadırlar. Bu halkın bir bireyi olarak bu toplumun içinde yaşadığımızı göre, hergün tanık olduğumuz bu dedikoduların artmakta olduğunu kim yadsıyabilir? Acaba böyleleri mi, yoksa benim gibi hareket edenler mi ulusal çıkara, duygulara, hükümete aykırı hareket etmiş olurlar? Mahkemenizin adil kararıyla beraat etsem bile, benim şu durumumu, üç ay tutuklu kaldığımı, sadece ulus yararına olduğuna inandığım düşüncelerimi yazmaktan dolayı poliste başıma gelenleri görenler ve duyanlar, hele benim gibi kalabalık bir aile nüfusunu geçindirmek zorundalarsa ve biyerden de gelirleri yoksa, acaba Amerikan yardımı karşısında durmaya, acaba hükümet kararlarına aykırı yazmaya, acaba muhalefete cesaret edebilir mi? Yoksa istenen de bu mudur?

Bu durumda, mülkiye mezunu tanığın dediği gibi "Başımı belaya sokma" yada "Bana mı kaldı, ben mi kaldım bu işleri düşünenecek, aldırma" diyen, tatlı canları zora, kafaları da hür ve bağımsız olarak düşünmeye katlanamayan, fakat dedikodudan da geri durmayan insanlar türeyecektir. Bu ondokuzmilyonun içinde kaç tane Galatasaray, kaç tane mülkiye mezunu vardır, gerisi kıyas edilsin... Bu, sayın Cumhurbaşkanına "Zaman oldu ki hükümetin varlığından şüphe edildi" dedirten durumdur.

İnsanların içinde yanlış düşünenler de, doğru düşünenler de kuşkusuz bulunacaktır. Ve gerçek, yanlış düşündüğü sanılanların cezalandırılmasıyla değil, her iki düşüncenin tartışılması ve kamuoyuna sunulmasıyla ortaya çıkacaktır. Yanlış düşündüğü sanılanlar, ulusal çıkarlara aykırı hareket ediyor, diye cezalandırılırsa orta yerde yalnız bir şekilde düşünen insanlar kalacaktır ki, bu da düşünmemekten başka hiçbirşey değildir. Asıl mesele bu yazıların düşman amaçlarına, bir yabancı çıkara hizmet edenlerinin kanıtlarla bulunup ortaya çıkarılmasıdır ki böylelerinin de en amansız şekilde başını ezmek için ben en ön

safta bulunuyorum. Nasıl oluyor da salt sanı ve önyargı yoluyla benden kuşku duyabiliyorlar? Benim parmaklarımın tuttuğu kalemde böyle bir kuşku saçmadır. Çünkü bütün varlığım halkın hizmetinde ve bu parmaklarımın tuttuğu kalem, yalnız ve yalnız ve daima ulusumun çıkarlarının hizmetindedir ve böyle kalacaktır. Durum böyleyken, yazdıklarım yanlış bile olsalar nasıl cezalandırılmam istenebilir?

Şimdi kitapçıktaki düşüncelerimin savunmasına geliyorum. Daha önce şunu belirteyim ki, kitapçıktaki düşüncelerimin yüzdeüz doğru olduklarını öne süremem. Böyle bir savda bulunmak başkalarının düşüncelerine değer vermemek, yani düşünsel tutuculuk olur. Ancak şunu iddia edebilirim ki beni böyle düşünmeye götüren neden, ulusal çıkarlardır. Yine aynı nedendir ki başkaları benden başka türlü düşünürlerse onlara ulusal çıkarlara aykırı hareket ediyor diyemem, yalnız tartışırım.

a) Kalabalık nüfuslu geri memleketlerin geniş ülkelerinde pazar sağlamak için;

b) Ekonomik hegemonyalarını sürdürebilmeleri için petrol ve hammadde kaynaklarına sahip ulusları;

c) Bu iki biçimdeki pazar yerlerini ve hammadde kaynaklarını koruyabilecek, stratejik konumlarıdaki ulusları sömürge haline getirmek için birbirleriyle yarışıyorlar. Ve asıl burası şaşılacak noktadır ki, bu üç yolda sahip olmak istedikleri ulusları da aralarındaki savaşlarda, müttefik adı altında bir alet olarak kullanıyorlar. Bu düpedüz küçük ve geri ülkelerin bu iki dev tarafından sömürülmesi demektir. Bu büyük sömürgeciler, ulusların üyeleri arasında da öyle propaganda yapıyorlar ki eğer buldukları gruptan ayrılırlarsa diğeri tarafından hemen kapılıverecektir. Sorun aslında böyle yanlış ortaya konulunca, yani küçük ülkelerin kesinlikle bu iki büyük devin uydusu olması gerektiği kabul edilince, böyle yanlış ortaya konan peşin yargıdan doğru bir sonuca varmak elbette olanaksızdır. O zaman, Rusya olacağına, aman Amerika olsun, denir. Oysa ki benim kitapçığıma egemen olan düşünce, ne Rusya'nın ne de Amerika'nın sömürüsüne izin vermek, Rusya'ya olduğu kadar Amerika'ya karşı da uyanık olmak düşüncesidir. Ulusumuz için mıknaşın iki zıt kutbu çevresinde toplanan demir tozları ölçeğinde küçük uluslardan biri olmaktan başka kurtuluş yolu yok mudur?

Bu iki gücün, ulusları kendi kutbunda toplamak için gösterdikleri çaba bitür sömürgeciliktir ki, hâlâ Hollanda'nın bugün Endonezya'da uygulamak istediği köhne, eskimiş sömürgecilik yöntemi değildir. Dünya savaşlarından sonra küçük ulusları sömürge durumuna getirmek için çizmeli istilanın pek kazançlı olmadığını, pahalıya patladığını anladılar. Onun için de sömürgeciliği daha zamana uygun ve daha tüccarca yapmaya başladılar. Eski silahlar gibi terkedilen sömürgecilik yerine, atom ve naylon gibi modern sömürgecilik başladı.

İngiltere'nin saymakla bitmez sömürgecilik yöntemlerinden en göze görüneni, bütün bir halkı kandırmak kolay olmadığı için, halkları kandırmış bulunan kralları tutmak; bugün Hindistan'da olduğu gibi Pakistan ve Hindistan diye iki ayrı bağımsızlıkla, geri ulusların dinsel çatışmalarından yararlanmak; Mısır'da olduğu gibi Nil'in musluğu olan Sudan'da yerleşmek gibi çeşitli yöntemlerdir ki ayrıntıya girmeyi gereksiz buluyorum. Amerika da, Japonya da aynı kralcılık yöntemiyle hareket etmektedir. Hitler'den hiç de farkı olmayan Güneş'in Oğlu Hiro Hito, değil mahkemeye verilmek, üstelik Amerikalılar tarafından deslektenmektedir. Çünkü Amerikan emperyalizmi bu yolla Japon ulusunu, kutsal saydığı Mikado aracılığıyla avcunun içinde tutmaktadır.

Amerika'nın modern sömürgeciliği Amerikan filmlerindeki çıplak kadınlar kadar güzel, uyuşturucu ve o filmlerin müziği kadar da oyalayıcıdır.

Bunda kullanılan taktik, ulusları sömürge olduklarının ayırdına varmadan sömürge yapmak için o her kapıyı açan para yardımı... Amerika'nın barış istediğini, Rusya'nın savaş istediğini, [Amerika'nın] bundan dolayı dünyayı savaştan kurtarmak gibi insancıl bir amaçla borç verdiğini, kendilerini yutacak bir Rusya tehlikesinin bulunduğunu söylemektedirler. Şimdi mahkemenin üzerinde ısrarla durduğu bu Rusya tehlikesine değinmiş bulunuyorum. Rusya, Türkiye için bir tehlike midir?

Ben onaltı sayfalı küçük kitapçıkta yalnız emperyalizm tehlikesini ele almış olduğum için, diğer tehlikelerden söz etmedim ama hiçbirinde ne komünizme ne de Rusya'ya değgin sempati belirten bişey yazmadım. Tersine hem Ruslara hem Amerikalılara karşı vatanseverce duygular taşıyan cümleler yazdım.

Aşağıyukarı üçbinden fazla sözcük bulunan bu kitapçığa, içinden seçilen bu dört sözcüğe göre anlam vermek haksızlık olur. Makale, köşe yazısı, kitapçık gibi herhangi bir yazıdan bir anlam çıkarabilmek için, o yapının bütününden çıkacak sonucu anlamak gerekir. Bir yazı, bir bütündür! Onu parçalamak, parçalar üzerinde fikir yürütmek yanlışlıklara yol açar. Kitapçığın içindeki bir cümle veya birkaç sözcük, o yazının sahibi hakkında izlenim edinmek isteniyorsa doğru bir sonuç vermez düşüncesindeyim. Bu nedenlerle yüksek mahkeme kurulunun kitapçığı bana değgin önyargılardan uzak olarak okuyup, böyle içinden seçilecek bir sözcüğe göre değil, bütününden çıkacak anlama göre hüküm vereceğine inanıyorum.

Benim kuşağım dünyaya gözünü açtığı zaman bir Düyunu Umumîye ve bizden önce de bir Düyunu Umumîye kuşağı vardı. Biz gazeteleri okumaya başladığımız zaman, borçlulardan ne kadarını ödediğimiz, daha ne kadarının kaldığı haberleri kalbimizi durduracak gibi heyecan veren haberlerdi. Benim saltanata karşı olan güvensizliğimin asıl nedeni, onların girdiği, bizim ödediğimiz borçlardır. Yabancı şirketlerin ortadan kaldırılması, satın alınması, yabancı sermayenin kovulması benim kuşağımın en heyecanlı ve kutsal saydığı bayramlardır.

Bunlardan dolayı, bu büyük sıkıntı ve sevinçleri duymuş bir insan olarak borçtan, yabancı yardımından, şirketten haklı olarak korkarım; bu korkuyu da bize bizden önceki kuşak öğretmiştir. Şimdi yeniden böyle borçlar altına girerken, kutsal saydığım o günlere ait inançlar yıkılmaktadır. Ya onlar yalandır ya bugünküler yalandır! Benim için ne denli acıdır ki iç dünyamdaki bu göçüşü kavrayamayanlar, beni ulusal çıkarlara aykırı davranmakla suçluyorlar. Bütün bu yıkılış karşısında duyduklarım, ulusal çıkarlara ve uygulamalara aykırı şeyler aramak benim kaygılarımı anlamamak olur.

1947 yılında bir toplumun bireyleri bile birbirine karşılıksız, çıkarsız beş kuruş vermezlerken, Amerika gibi tüccar ve bezirgan kafalı bir ülkenin, küçük uluslara insanlık aşkına, demokrasi uğruna büyük paralar vermesini benim aklım almıyor. Kendi emperyalizmini beslemek için bize makine adlı demir parçacıklarından oyuncaklar vermesinden; onların bu demirlerini, bizim de kanımızı emecek bir Üçüncü Dünya Savaşı'ndan korkuyorum!

Böyle olmasa da bu borçları ödeyememekten, emperyalistlerin ekonomik ve böylece görünmez siyasal egemenlikleri altına girmekten korkuyorum. Bu korku, küçük çıkarlarımdan kaynaklanan kişisel bir korku değildir. Beni bu çeşit korkulara götüren nedenler de vardır. Örneğin Amerika'nın Yunanistan'la yaptığı [*Elimizdeki tek nüshadaki yırtık yüzünden okunamadı.*] anlaşmasının 6. maddesi tam olarak şöyledir: "Yunan hükümeti, Amerikan heyeti üyelerinin, Birleşik Devletler tarafından Yunanistan'a yapılan yardımın hangi yönde kullanıldığını özgürce izlemesine izin verecektir. Bütün veri ve hesaplar Yunan hükümeti tarafından tutulacaktır. Heyete, görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi için isteyeceği bütün rapor ve bilgileri verecektir."

Ulus gazetesinden aldığım şu madde yukarıdanberi açıklamaya çalıştığım modern emperyalizm ve sömürgecilik görüntüsünün en tipik bir örneğidir. Olayın Yunanistan'da olması bizi bağlamaz değildir; Amerika'nın amacını göstermesi bakımından ilgilenmeye değer. Bizimle yapılan anlaşmada böyle bir madde yoksa, çok şükür Yunanistan gibi acı durumda olmadığımız ve Yunanlılardan üç kat daha az para aldığımız içindir.

Yine 29 Temmuz 1947 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinden şu haberi alıyorum: "İngiliz-Amerikan parasal ilişkilerinden sözeden Bevin şöyle demiştir: Amerika'ya bağlandığım hakkında söylenenleri duymuşsunuzdur. Ben hiçbir şekilde borç para verilere bağlanmak niyetinde değilim. Ödünç dolar almaktan kurtulmak istiyorum. Çünkü bu, ne bizim için, ne de onlar için doğal şeydir. Borçlanma miktarını olabildiğince azaltmaya çalışıyorum."

Bizzat borç alan devletin dışişleri bakanının benim düşüncelerime hak verdiren bu sözlerini yorumlamayı fazla görüyorum.

Yine bir örnek olarak 3.6.1947 tarihli *Vatan* gazetesinden şu haberi alıyorum: Yemen Hükümdarı İmam Yahya, -----

[*Elimizdeki tek nüshadaki yırtık yüzünden okunamadı.*]

Ben de kendi korkumu haklı gösterecek daha birçok örnekler gösterebilirim. Burda gelişigüzel aldığım şu örnekler, aynı zamanda antikomünist olarak tanınmış kimselerdir.

Ve son olarak memleketimizden de bir örnek olmak üzere, benim kitapçığının basılmasından üç-dört ay sonra 3.7.947 tarihli *Son Saat* gazetesinde çıkan su başyazıyı alıyorum:

"Recep Peker iktisadî kalkınma konusunda, özellikle 7 Eylül Kararları'nı dilinin döndüğü kadar övmüş ve bu kararlarla Türk parası değerinin hakkıyla belirlenmiş olduğuna değinmişti. Amerika piyasasından yaptığımız borçlardan, tekkeden, hurafeden, kapitülasyonlardan kurtarmak istediği gibi, onlar kadar etkiler yapan dış borçlardan da kurtarmak istemiş ve bunda gerçekten başarılı olmuştu.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş senelerinde, hükümetin para ihtiyacı bugünkünden aşağı değildi. Hükümet bitakım ayrıcalıklar tanıyarak bugünkü kadar uygun koşullar altında dış borçlar sağlamak hakkından mahrum değildi. Buna karşın iktisadi bünyemizi yaralayabilecek olan bu tedbire hiçbızaman başvurulmadı. Borçlanmamak politikasında ısrar edildi. Bugünkü hükümet, artık gelenek haline gelmiş bulunan o yerinde politikayı terketmiş bulunuyor. Bunda ne dereceye kadar haklı olunduğunu zaman gösterecektir."

Şu yukarıya aldığım, benim kitapçığımdan hiç de hafif olmayan başyazı da gösteriyor ki, bu konuda benim gibi düşünen insanlar da vardır. Bunların içinde benim tutuklanmama gelince, bu polisin dar görüşünün sonucudur.

Buraya kadar olan sözlerim kendimi duygu, mantık ve düşünce bakımından savunmamdır. Şimdi de sayın savcının iddianame ve esasa değgin görüşlerine yanıt vermek istiyorum. Şunu belirtmek isterim ki, benim hakkımda şu veya bu maddenin uygulanmasını istemek beni hiç ilgilendirmiyor. Çünkü kendi yaptığım işi ve o işin içyüzünü kuşkusuz ben kendim herkesten daha iyi biliyorum. Ve yine biliyorum ki benim yaptığım eylemin ceza yasasıyla hiçbir biçimde ilgisi yoktur.

Sayın savcının esas hakkındaki görüşleri beni son derece hoşnut etmiştir. Ben de kendi kendimi suçlamak gibi bir zorunluluk altında kalsaydım, ancak bu kadar lehime ve benim hareketimle uzaktan veya yakından ilgisi bulunmayan bir görüş öne sürebilirdim. Sayın savcı "kestirim olarak söyleyeyim ki" dediler, "Amerika'nın yapacağı yardım sırasında yazılan bu kitapçık Moskova kökenlidir, bu fikirler öyle kokuyor. "

Sayın savcının hangi kanıtlarla kestirim olarak bu karara vardıklarını ben kestiremedim. Ben de kesin olarak söyleyeyim ki, düşüncelerim hakkındaki "Moskova kökenli" gibi ağır bir suçlamayı reddederim. Bu görüşe üç madde halinde yanıt vereceğim:

1- Sayın savcı yargılarına kanıt olarak "Amerikan yardımının sözkonusu olduğu sırada" dediler. Temelde bu yardımı konu alan kitapçığın, yardımın sözkonusu olduğu zamanda yayımlanmasından daha doğal bişey olamaz. Amerikan ilişkilerinden daha önce bu konuya değinmek için yazar değil, kahin olmak gerekir.

2- Moskova kökenli dediler. Acaba bu suçlamada bulunurken daha ortaya çıkmamış bir kanıtı mı sahiptiler? Eğer Moskova Radyosu'nun da bu veya buna benzer yayımlarından bu kaniya varmış bulunuyorlarsa açıklayayım. Sovyetler, şu anki durumlarıyla Türkiye'nin dostu olmadığına göre, Türkiye aleyhindeki propagandalarına da en kullanılabilir veri, belge olarak ellerine Türkiye'deki muhalefeti alacakları son derece doğaldır. Şimdiye kadar Türkiye'deki bütün muhalif gazetelerden yararlanarak radyo yayınlarını yapmadılar mı? O halde bütün muhalifler ve bütün gazetelerin bu mantığa göre Moskova kökenli olması gerekir. Şu benim kitapçığım yayımlansaydı, büyük olasılıkla Moskova Radyosu bundan bahsedecek veya bunun gibi sözler söyleyecekti. Bu Moskova'yla ağız birliği edildiğini mi gösterir? Ben de sayın savcı kadar Moskova Radyosu'nun aleyhimizdeki propagandasından üzüntü duyuyorum.

[Medet dergisinin 23'üncü sayısından sonrası arşivimizde olmadığı için yazının devamını yayınlamıyoruz.]